वर्ष:03 - अंक:-27 - जून 2025

International Year of Cooperatives
2025
Cooperatives Build a Better World

IFFCO
पूर्णतः सहकारी स्वामित्व
Wholly owned by Cooperatives

सर्व सहकार, सर्व साकार

सहकार उदय

निष्क्रिय पॅक्सना पुनरुज्जीवित करण्याची तयारी सुरू आहे

12 ऑपरेशन सिंदूर: पाकिस्तानला गुडघे टेकवले

18 मोदी सरकार प्रत्येक क्षेत्रात देशाचा विकास आणि सुरक्षितता करत आहे

सर्व सहकार, सर्व साकार

सहकार उदय

जून 2025, अंक 27, वर्ष 03

संपादकीय मंडळ
(मुख्य संपादक)
संतोष कुमार शुक्ला
संपादक
रोहीत कुमार
सहाय्यक संपादक
अंक अंजलीदीप
सदस्य
माधवी.एम. विप्रदास
विवेक सक्सेना
हितेंद्र प्रताप सिंग
राशीद आलम

काही अभिप्राय किंवा प्रतिसाद असल्यास आमच्याशी येथे संपर्क साधा:
sahkaruday@iffco.in

सह महाव्यवस्थापक (सहकारिता विकास)
IFFCO Sadan, C-1, District Centre, Saket Place, New Delhi 110017
इफको सदन, सी-1, डिस्ट्रिक्ट सेंटर, साकेत प्लेस, नवी दिल्ली 110017

तुम्ही आमच्याशी येथे देखील संपर्क साधू शकता:

Iffco.coop
IFFCO_PR
Iffco_coop

प्रकाशक: इंडियन फार्मर्स फर्टिलायझर कोऑपरेटिव्ह लिमिटेड.
मुद्रण : एनसीयूआई प्रिंटिंग प्रेस, बी 81, सेक्टर 80, नोएडा, उत्तर प्रदेश-201305

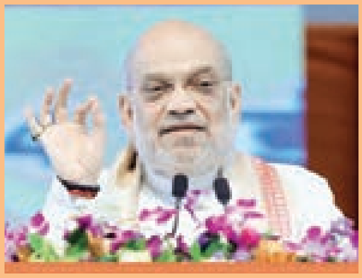

बंद पडलेल्या पॅक्सला पुनरुज्जीवित करण्याची तयारी

सहकार्याद्वारे ग्रामीण अर्थव्यवस्था मजबूत करण्यासाठी आणि शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढवण्यासाठी, सहकार्याचा पाया मानल्या जाणाऱ्या प्राथमिक कृषी पतसंस्थांमध्ये (पॅक्स) व्यापक सुधारणा केल्या जात आहेत.

पृष्ठ कथा

पृष्ठ 06

पृष्ठ 12

ऑपरेशन सिंदूर: पाकिस्तानला गुडघे टेकवले.

जम्मू आणि काश्मीरमधील पहलगाम येथे पाकिस्तानमधून पाठवलेल्या दहशतवाद्यांनी केलेल्या घृणास्पद गुन्ह्याला जोरदार प्रत्युत्तर म्हणून, ऑपरेशन सिंदूरद्वारे, भारतीय सैन्याने केवळ पाकिस्तान आणि पाकव्याप्त काश्मीर (पीओके) मधील दहशतवादी अड्डे नष्ट केले नाहीत तर पाकिस्तानचे 11 हवाई तळ उद्ध्वस्त करून पाकिस्तानलाही गुडघे टेकवले.

पृष्ठ 22

एनआरआयना घरी परतताना कोणतीही गैरसोय होणार नाही

पृष्ठ 23

सहकार हे सामाजिक-आर्थिक बदलाचे एक शक्तिशाली इंजिन आहे

पृष्ठ 24

इफ्कोने नॅनो झिंक आणि नॅनो कॉपर लॉंच केले

पृष्ठ 27

राष्ट्रीय-आर्थिक विकासात सहकारी महत्वाची भूमिका बजावतात

पृष्ठ 14

सरकार तरुणांसाठी रोजगाराच्या संधी सुनिश्चित करत आहे

भारतातील तरुण त्यांच्या कठोर परिश्रम आणि नवोपक्रमांद्वारे जगाला दाखवत आहेत की आपल्याकडे किती क्षमता आहे. आमचे सरकार प्रत्येक टप्प्यावर देशातील तरुणांसाठी रोजगार आणि स्वयंरोजगाराच्या संधी वाढतील याची खात्री करत आहे.

पृष्ठ 15

पाकिस्तानशी चर्चा फक्त पीओकेवरच होईल

पृष्ठ 16

भारत 2036 च्या ऑलिंपिक खेळांचे आयोजन करण्यास तयार आहे

पृष्ठ 20

गरिबांच्या घराजवळ आरोग्य सेवा उपलब्ध असतील

पॅक्स मधील सुधारणांमुळे सहकारी संस्था बळकट होतात

सरकारने प्राथमिक कृषी पत सहकारी संस्था (पॅक्स) बळकट करण्यासाठी अनेक महत्त्वाचे उपाय केले आहेत. केंद्र सरकारच्या उच्च प्राधान्यक्रमांमध्ये समाविष्ट असलेल्या खालच्या युनिट पॅक्स पासून ते शिखरापर्यंत सहकारी क्षेत्र बळकट करण्याची प्रक्रिया वेगाने सुरू आहे. या अंतर्गत, एक आदर्श कायदा बनवून राज्यांना पाठवण्यात आला, जो सर्व राज्यांनी स्वीकारला. त्यानंतर, पॅक्स च्या व्यावसायिक क्रियाकलापांना बळकट करण्यासाठी, सरकारने केंद्राच्या विविध मंत्रालयांच्या अनेक योजनांचे लाभ त्यांना देण्याचा निर्णय घेतला. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांच्या नेतृत्वाखाली, सहकारी क्षेत्राला बळकट करण्यासाठी आणि पुनरुज्जीवित करण्यासाठी मंत्रालयाने अल्पावधीतच अनेक महत्त्वाचे उपक्रम आणि ऐतिहासिक योजना सुरू केल्या. आज, जेव्हा 'आंतरराष्ट्रीय सहकारी वर्ष 2025'जगभरात उत्साहाने साजरे केले जात आहे, तेव्हा भारताची सहकारी व्यवस्था देखील वेगाने मजबूत होत आहे. प्राथमिक कृषी पत सहकारी संस्था (पॅक्स) देशभरात जोरदारपणे पसरत आहेत, ज्या आता ग्रामीण भारतात 'सहकाराद्वारे समृद्धी' हे ध्येय साध्य करण्यास पूर्णपणे सक्षम आहेत.

पॅक्सच्या आर्थिक आणि प्रशासकीय सुधारणांच्या क्रमाने, मंत्रालयाने पॅक्सच्या उपनियमांमध्ये सुधारणा करून त्यांना बहुउद्देशीय बनवण्याच्या दिशेने ठोस पावले उचलली आहेत. पारदर्शकता सुनिश्चित करण्यासाठी, सुमारे 63,000 पॅक्सचे संगणकीकरण अंतिम टप्प्यात आहे. एक ऐतिहासिक उपक्रम म्हणून, सहकार मंत्रालयाने 'जगातील सर्वात मोठा विकेंद्रित धान्य साठवण कार्यक्रम' सुरू केला आहे, ज्या अंतर्गत पॅक्स स्तरावर गोदामे, कस्टम हायरिंग सेंटर, प्राथमिक प्रक्रिया युनिट आणि इतर कृषी पायाभूत सुविधा बांधल्या जात आहेत. आता पॅक्स केवळ कर्ज वितरणापुरते मर्यादित नाहीत, तर ते गोदाम ऑपरेशन्स, दुग्धव्यवसाय उपक्रम, बियाणे वितरण आणि ई-मार्केटिंग सारख्या अनेक क्षेत्रात सक्रिय भूमिका बजावत आहेत. यामुळे केवळ शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढत नाही तर ग्रामीण अर्थव्यवस्थेला नवीन दिशा आणि ऊर्जा देखील मिळत आहे.

पॅक्स आज ग्रामीण विकासाचा कणा बनले आहेत. त्यांचे सक्षमीकरण केवळ ग्रामीण अर्थव्यवस्थेला चालना देत नाही तर हंगामी बेरोजगारी देखील कमी होण्याची अपेक्षा आहे. यामुळे सुमारे 13 कोटी शेतकऱ्यांना, विशेषतः ग्रामीण भागात रोजगार आणि उत्पन्न निर्मितीच्या संधी उपलब्ध होतील. सहकारी संस्था अधिक समावेशक बनवण्यासाठी महिला आणि तरुणांच्या सहभागाला देखील प्रोत्साहन दिले जात आहे. यामुळे सामाजिक सौहार्द बळकट होत आहे आणि नेतृत्व विकासाची प्रक्रियाही बळकट होत आहे.

पॅक्स मध्ये होत असलेल्या या सुधारणा भारतीय सहकारी संस्थांना आधुनिकता, कार्यक्षमता आणि पारदर्शकतेशी जोडत आहेत, ज्यामुळे शेतकऱ्यांचा विश्वास आणखी दृढ झाला आहे. निःसंशयपणे, प्रगतीच्या या क्रमात, सहकारी संस्था ग्रामीण समृद्धीच्या मजबूत वाहक म्हणून स्थापित होतील.

'सहकार उदय' मासिकाच्या या अंकात, ' पॅक्स मध्ये सुधारणांमुळे सहकारी संस्था बळकट होत आहेत' या विषयावरील लेखांसह, इतर उपयुक्त आणि माहितीपूर्ण माहिती सादर करण्यात आली आहे. आम्हाला विश्वास आहे की हा अंक तुमच्यासाठी उपयुक्त, प्रेरणादायी आणि माहितीपूर्ण ठरेल.

धन्यवाद, सादर **जय सहकार**

देशातील जनतेला दिलेले आमचे वचन भारताचा सर्वांगीण विकास आहे. आज आपण ज्या धोरणांवर काम करत आहोत आणि जे निर्णय घेत आहोत ते देशाचे हजार वर्षांचे भविष्य लिहिणार आहेत.

श्री नरेंद्र मोदी, पंतप्रधान

मोदी सरकारमधील सहकारी संस्था गरीब, वंचित आणि शेतकऱ्यांच्या जीवनात सकारात्मक बदल घडवत आहेत. देशातील प्रत्येक नागरिकाला प्राथमिक आरोग्य सुविधा पुरवण्यासाठी सरकार वचनबद्ध आहे.

श्री अमित शाह
केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या मार्गदर्शनाखाली आणि गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांच्या सक्षम नेतृत्वाखाली, भारतातील सहकारी क्षेत्र नवीन उंची गाठत आहे. देशातील सहकारी संस्थांसाठी नोडल एजन्सी असल्याने, एनसीडीसी पीएसीएस, दुग्धव्यवसाय, मत्स्यव्यवसाय आणि भारतातील अनेक सहकारी संस्थांमध्ये सहकारी भावना जोपासण्यासाठी आणि प्रोत्साहन देण्यासाठी सतत कार्यरत आहे.

श्री मुरलीधर मोहोळ,
केंद्रीय सहकार राज्यमंत्री

सहकारांनी शेतकऱ्यांना जास्तीत जास्त आर्थिक लाभ मिळावा यासाठी पुढे जावे

श्री दिलीप संघानी
अध्यक्ष, एनसीयूआय आणि इफ्को

इफ्को नॅनो युरिया प्लस आणि नॅनो डीएपी सारखी नॅनो खते शेतकऱ्यांसाठी क्रांतिकारी खते ठरत आहेत. ती केवळ पीक उत्पादन वाढवतातच असे नाही तर पर्यावरणाचे रक्षण देखील करतात.

डॉ. उदय शंकर अवस्थी,
व्यवस्थापकीय संचालक आणि सीईओ,
इफ्को

सहकार मंत्रालयाच्या नेतृत्वाखाली, सहकारी संस्था ग्रामीण भारताच्या स्वावलंबनाचा आधार बनत आहेत. तांत्रिक नवोपक्रम, आर्थिक समावेशन आणि बाजारपेठेत थेट प्रवेश यासारख्या उपक्रमांमुळे शेतकरी आणि ग्रामीण समुदायांना एक नवीन ओळख मिळाली आहे.

सहकार मंत्रालय,
भारत सरकार

2024-25 या वर्षासाठी तिसरा आगाऊ अंदाज

अन्नधान्य उत्पादनाचा नवा विक्रम

➲ देशातील अन्नधान्य उत्पादनाने पहिल्यांदाच 35.40 कोटी टनांचा टप्पा ओलांडला. भात, गहू, मका, भुईमूग, सोयाबीन उत्पादनाने मागील सर्व विक्रम मोडले

सहकार उदय टीम

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या विचारसरणीत शेती आणि शेतकऱ्यांचे कल्याण केंद्रस्थानी राहिले आहे. केंद्र सरकारच्या शेतकरी-अनुकूल धोरणे आणि योजनांची यशस्वी अंमलबजावणी, राज्य सरकारांचे सहकार्य, शेतकऱ्यांचे अथक परिश्रम आणि कृषी शास्त्रज्ञांची कार्यक्षमता यामुळे देशातील अन्नधान्याचा साठा भरला आहे. गेल्या वर्षी चांगल्या पावसानेही पीक उत्पादनात महत्त्वाची भूमिका बजावली आहे. 2024-25 या पीक वर्षात, अन्नधान्याचे उत्पादन पहिल्यांदाच 35.40 कोटी टनांपर्यंत वाढले आहे. 2023-24 मध्ये झालेल्या 33.23 कोटी टन अन्नधान्याच्या उत्पादनापेक्षा हे 2.17 कोटी टन जास्त (6.5% वाढ) आहे. केंद्र सरकारने 2024-25 या वर्षासाठीचा तिसरा आगाऊ अंदाज जाहीर केला आहे. चालू पीक वर्षात भात, गहू, मका, भुईमूग, सोयाबीन उत्पादनाने सर्व विक्रम मोडले आहेत.

या कालावधीत भाताचे उत्पादन 1490.74 लाख टन (विक्रमी), गहू 1175.07 लाख टन (विक्रमी), मका 422.81 लाख टन (विक्रमी), श्रीअण्णा 180.15 लाख टन, तूर 35.61 लाख टन आणि हरभरा 113.37 लाख टन झाले आहे. तेलबिया पिकांचे उत्पादन 426.09 लाख टन झाले आहे, ज्यामध्ये शेंगदाणे 118.96 लाख टन (विक्रमी), सोयाबीन 151.80 लाख टन (विक्रमी), मोहरी-मोहरी 126.06 लाख टन यांचा समावेश आहे. त्याचप्रमाणे डाळींचे उत्पादन 252.38 लाख टन झाले आहे, जे गेल्या वर्षीच्या 242.46 लाख टन उत्पादनापेक्षा 9.92 लाख मेट्रिक टन जास्त आहे. डाळींमध्ये, मुगाचे उत्पादन 38.19 लाख टन झाले आहे, जे गेल्या वर्षीच्या 31.03 लाख टनांपेक्षा 7.16 लाख टन जास्त आहे. तूर (कबुतराचे वाटाणे) उत्पादन 34.17 लाख टन होण्याचा अंदाज आहे, जे गेल्या वर्षीच्या 34.17 लाख टनांपेक्षा 1.44 लाख मेट्रिक टन जास्त आहे.

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी कृषी उत्पादन वाढवण्याचा आणि खर्च कमी करून शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढवण्याचा संकल्प केला आहे. हे उद्दिष्ट पूर्ण करण्यासाठी अनेक योजना प्रभावीपणे राबवण्यात आल्या आहेत. किसान क्रेडिट कार्ड (केसीसी) द्वारे कमी व्याजदराने कर्ज देणे असो, ड्रॉप-मोर पीक असो, यांत्रिकीकरण योजना असो, स्वस्त खते असोत किंवा 2 लाख कोटी रुपयांपेक्षा जास्त खत अनुदान असो, प्रधानमंत्री किसान सन्मान निधी (पीएम-किसान) सारख्या योजना असोत किंवा इतर, या सर्वांचे परिणाम आपल्यासमोर आहेत. सरकारच्या प्रयत्नांमुळे अन्नधान्य उत्पादनात सातत्याने वाढ होत आहे. ते म्हणाले की डाळी आणि तेलबियांचे उत्पादन आणखी वाढवण्यासाठी प्रयत्न केले जात आहेत.

सध्याच्या तणावपूर्ण जागतिक परिस्थितीत, अन्नधान्याचा पुरेसा साठा असल्याने भारताची स्थिती मजबूत होईल. देशाची गोदामे धान्याने भरलेली आहेत. शेतकऱ्यांकडेही भरपूर धान्य आहे. यामुळे देशांतर्गत वस्तूंच्या बाजारपेठेत महागाई पसरण्यापासून रोखता येईल. आयातीची गरज भासणार नाही, तर निर्यातीमुळे जागतिक स्तरावर भारताचे स्थान मजबूत होण्यास मदत होईल.

खरीप पिकांचा किमान आधारभूत किंमत वाढ

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या अध्यक्षतेखालील आर्थिक व्यवहार मंत्रिमंडळ समितीने 2025-26 च्या विपणन हंगामासाठी 14 खरीप पिकांच्या किमान आधारभूत किंमत (एमएसपी) वाढवण्यास मान्यता दिली आहे. उत्पादकांना त्यांच्या उत्पादनाची फायदेशीर किंमत मिळावी यासाठी किमान आधारभूत किंमत वाढवण्यात आली आहे. खरीप हंगामातील मुख्य पीक असलेल्या धानाचा किमान आधारभूत किंमत 2389 रुपये (अ ग्रेड) आणि 2369 रुपये (सर्वसाधारण) प्रति क्विंटल करण्यात आली आहे. गेल्या वर्षीच्या तुलनेत रामतील (820 रुपये प्रति क्विंटल) साठी किमान आधारभूत किंमत वाढवण्यात आली आहे. यानंतर, नाचणीच्या किमान आधारभूत किमतीत (प्रति क्विंटल 596 रुपये), कापूस (प्रति क्विंटल 589 रुपये) आणि तीळ (प्रति क्विंटल 579 रुपये) कमाल वाढ करण्यात आली आहे.

तृणधान्य	किमान आधारभूत किंमत (प्रति क्विंटल रुपये)	
	वर्ष 2025-26	वर्ष 2024-25
धान (अ श्रेणी)	2389	2320
धान (सामान्य)	2369	2300
मका	2400	2225
तूर (अरहर)	8000	7550
मूग	8768	8682
उडीद	7800	7400
ज्वारी (संकरित)	3699	3371
ज्वारी (मालदांडी)	3749	3421
बाजरी	2775	2625
रागी	4886	4290
शेंगदाणे	7263	6783
सूर्यफूल बियाणे	7721	7280
सोयाबीन (पिवळा)	5328	4892

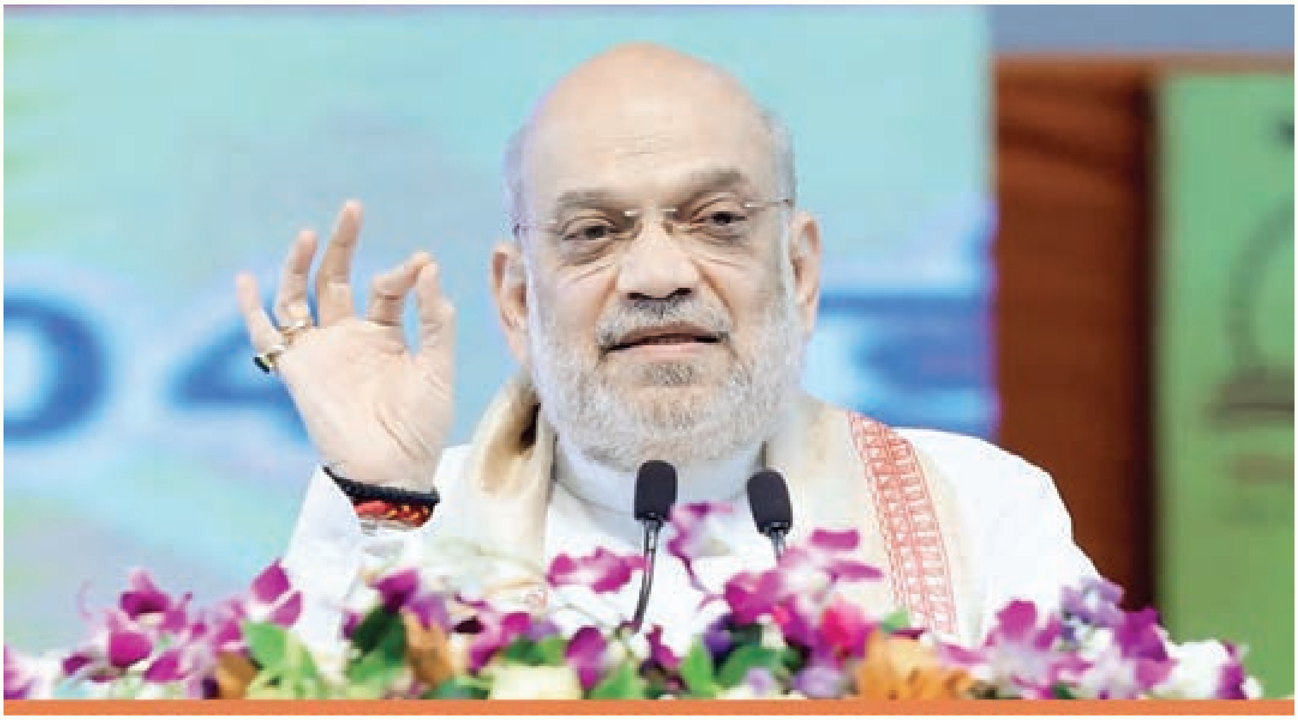

निष्क्रिय पॅक्स पुनरुज्जीवित करण्याची तयारी सुरू आहे

सहकार उदय टीम

- **निष्क्रियतेत गेलेल्या पॅक्सच्या निपटारा आणि नवीन पीएसीएससाठी नवीन धोरण आणले जाईल: श्री अमित शाह**
- **केंद्रीय सहकार मंत्रालय कायदेशीर सुधारणांसाठी राज्यांना सल्लागार जारी करेल**
- **प्रक्रियात्मक कायदेशीर अडचणी दूर करून निष्क्रिय पॅक्स सक्रिय केले जातील**
- **ज्या पॅक्स सक्रिय करता येणार नाहीत त्यांची नोंदणी रद्द केली जाईल आणि नवीन पॅक्स तयार केले जातील.**

सहकार्याद्वारे ग्रामीण अर्थव्यवस्था मजबूत करण्यासाठी आणि शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढवण्यासाठी, सहकार्याचा पाया मानल्या जाणाऱ्या प्राथमिक कृषी पतसंस्थांमध्ये (पॅक्स) व्यापक सुधारणा केल्या जात आहेत. याअंतर्गत, केंद्रीय सहकार मंत्रालयाने पॅक्स आर्थिकदृष्ट्या सक्षम करण्यासाठी अनेक पावले उचलली आहेत, ज्यामध्ये त्यांचे संगणकीकरण करणे समाविष्ट आहे. या दिशेने आणखी एक पाऊल उचलत, निष्क्रिय पॅक्स पुनरुज्जीवित करण्याची तयारी आता केली जात आहे. यासाठी कायदेशीर सुधारणा केल्या जातील. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शहा यांनी अलिकडेच एका कार्यक्रमात सांगितले की, सरकार लवकरच लिक्विडेशनमध्ये गेलेल्या पॅक्स च्या

तोडण्यासाठी आणि नवीन पॅक्स साठी धोरण आणेल.

सर्वांना सहकार्याशी जोडण्यात आणि त्याचे फायदे लोकांपर्यंत पोहोचवण्यात पॅक्सची भूमिका महत्त्वाची आहे. पॅक्स मजबूत होईपर्यंत सहकारी रचना मजबूत करता येणार नाही. ‘सहकारातून समृद्धी’ या माध्यमातून ग्रामीण भारताचे चित्र बदलण्याचा पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांचा संकल्प पूर्ण करण्यासाठी, 2029 पर्यंत देशातील प्रत्येक पंचायतीमध्ये पॅक्स स्थापन करण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे जिथे सध्या ते अस्तित्वात नाही. याअंतर्गत, पाच वर्षांत 2 लाख नवीन पॅक्स, दुग्ध आणि मत्स्यव्यवसाय सहकारी संस्था स्थापन करायच्या आहेत. राष्ट्रीय सहकारी डेटाबेसच्या आकडेवारीनुसार, 15 फेब्रुवारी 2023 ते 25 एप्रिल 2025 पर्यंत एकूण 19,619 नवीन बहुउद्देशीय प्राथमिक (पॅक्स / दुग्धव्यवसाय/मत्स्यव्यवसाय) संस्था स्थापन करण्यात आल्या आहेत. या एमपॅक्समध्ये पॅक्स, लॅम्प्स (लाँग एरिया मल्टी पर्पज सोसायटी) आणि एफएसएस (शेतकरी सेवा सोसायटी) सोसायटी यांचा समावेश आहे. आधीच अस्तित्वात असलेल्या पॅक्स ची संख्या सुमारे 1.05 लाख आहे. यापैकी 35 हजारांहून अधिक पॅक्स विविध कारणांमुळे निष्क्रिय आहेत. यापैकी काही लिक्विडेशनमध्ये आहेत तर काही इतर कारणांमुळे निष्क्रिय आहेत, ज्या पुन्हा सक्रिय केल्या जातील.

राष्ट्रीय सहकारी डेटाबेसनुसार, सध्या देशात एकूण 8,43,099 सहकारी संस्था आहेत. त्यापैकी 8,39,244 प्राथमिक संस्था आहेत ज्यामध्ये सक्रिय संस्थांची संख्या 6,44,608 आहे. 1,48,329 सहकारी संस्था निष्क्रिय आहेत आणि 46,307 संस्था लिक्विडेशनमध्ये आहेत.

कायदेशीर सुधारणांमुळे कमी सक्रिय पॅक्स चे आरोग्य सुधारेल

निष्क्रिय पॅक्स पैकी, सर्वप्रथम अशा लोकांची ओळख पटवली जात आहे जे चार-पाच वर्षांपासून निष्क्रिय आहेत आणि त्यांना सक्रिय करण्याची शक्यता आहे. यासाठी, त्यांच्या प्रक्रियात्मक अडचणी दूर केल्या जातील आणि त्यांना पुन्हा सक्रिय केले जाईल. दुसरे म्हणजे, जे पॅक्स 10-20 वर्षांपासून निष्क्रिय आहेत आणि दीर्घ कायदेशीर प्रक्रियेत अडकले आहेत, त्यांच्यासाठी कायदेशीर सुधारणांची शक्यता शोधली जात आहे जेणेकरून याद्वारे त्यांची नोंदणी रद्द करता येईल आणि त्या पंचायतींमध्ये नवीन पॅक्स स्थापन करता येतील. पॅक्स हा राज्याचा विषय असल्याने आणि त्यांच्या कायद्यांद्वारे शासित असल्याने, एकरूपतेच्या अभावामुळे अनेक प्रकारची आव्हाने उद्भवतात. अनेक राज्यांमध्ये कायदेशीर सुधारणांच्या अभावामुळे, पॅक्स एकतर निष्क्रिय आहेत किंवा त्यांच्या पूर्ण क्षमतेने काम करू शकत नाहीत. म्हणूनच कायदेशीर सुधारणांची जबाबदारी राज्यांची असेल. पॅक्स च्या प्रक्रियात्मक त्रुटी राज्यांच्या संमतीने दूर केल्या जातील. यासाठी, केंद्रीय सहकार मंत्रालय मार्गदर्शक तत्त्वे तयार करेल आणि राज्यांना सल्लागार पाठवेल. त्या सल्ल्याची अंमलबजावणी करून, राज्ये कायद्यात सुधारणा करतील आणि त्याद्वारे निष्क्रिय पॅक्स सक्रिय करण्यास मदत होईल.

या मार्गदर्शक तत्वात, दीर्घ कायदेशीर प्रक्रियेतून लिक्विडेशनमध्ये गेलेल्या पॅक्सना दिलासा देण्यासाठी तरतुदी केल्या जातील आणि कायदे सोपे करण्यासाठी सूचना दिल्या जातील. याशिवाय, भविष्यात त्यांना कोणत्याही कायदेशीर अडचणीत अडकू नये आणि ते सहजपणे काम करत राहावे यासाठी अशा तरतुदी करण्याची शक्यता आहे. पॅक्समध्ये व्यापक सुधारणा आणण्यासाठी आणि त्यांना ग्रामीण अर्थव्यवस्थेचा आधार बनवण्यासाठी, केंद्रीय सहकार मंत्रालयाने प्रथम नवीन मॉडेल उपनियम बनवले जे सर्व राज्यांनी स्वीकारले आणि अंमलात आणले आहेत. आता मंत्रालयाचा भर कायदेशीर प्रक्रिया सुलभ करण्यावर आहे. सहकार मंत्रालय राज्यांना निष्क्रिय पॅक्स सक्रिय करण्यासाठी सतत प्रोत्साहित करत आहे, परंतु कायदेशीर अडथळ्यांमुळे ते असे करण्यात यशस्वी होत नाही. हे लक्षात घेता, आता कायदेशीर सुधारणांवर लक्ष केंद्रित केले जात आहे.

पॅक्स ते अपॅक्स पर्यंत संरचनात्मक सुधारणा

पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली सहकार मंत्रालयाने सुरू केलेल्या पॅक्स ते अपॅक्स पर्यंतच्या संरचनात्मक सुधारणांमुळे भारतीय सहकारी चळवळीचा वेग वाढला आहे. श्री शाह यांच्या प्रयत्नांमुळे, पॅक्स साठी एक नवीन मॉडेल उपनियम तयार करण्यात आला ज्या अंतर्गत पॅक्स ला 22 हून अधिक व्यवसाय करण्याची परवानगी देण्यात आली. यामध्ये पेट्रोल पंप उघडणे, एलपीजी वितरक बनणे, जनऔषधी केंद्रे, कॉमन सर्व्हिस सेंटर (सीएससी), प्रधानमंत्री किसान समृद्धी केंद्रे उघडणे, पीएम अन्न भंडार योजनेअंतर्गत गोदामे बांधणे आणि चालवणे यांचा समावेश आहे. पॅक्स चा व्यवसाय व्याप्ती सतत वाढत आहे, ज्यामुळे ग्रामीण अर्थव्यवस्था मजबूत होत आहे. पॅक्स ला बळकटी देण्यासाठी केंद्र सरकारने 5,000 कोटी रुपयांचे विशेष पॅकेज जाहीर केले आहे. केंद्रीय सहकार मंत्रालयाच्या प्रभावी प्रयत्नांचे परिणाम आता स्पष्टपणे दिसत आहेत.

सहकार क्षेत्रातील व्यापक सुधारणांसाठी केंद्रीय सहकार मंत्रालयाने 60 हून अधिक महत्त्वाचे उपक्रम हाती घेतले आहेत. ग्रामीण स्तरावर सक्रिय पॅक्सचे कामकाज पारदर्शक आणि कार्यक्षम करण्यासाठी, मॉडेल उपनियम तयार करून राज्यांना पाठवण्यात आले, जे सर्व राज्यांनी स्वीकारले. यामुळे, पॅक्सच्या विकासाचे सर्व मार्ग खुले झाले. पॅक्सचे आधुनिकीकरण करण्यासाठी, सर्व सक्रिय पॅक्सचे संगणकीकरण केले जात आहे. या प्रकल्पाचा अंदाजे खर्च 2,516 कोटी रुपये आहे, ज्यापैकी 60 टक्के (1528 कोटी रुपये) केंद्र सरकार करेल, तर 30 टक्के (736 कोटी रुपये) राज्ये आणि केंद्रशासित प्रदेश वाटून घेतील. उर्वरित 10 टक्के (252 कोटी रुपये) नाबार्ड उचलेल. नाबार्ड ही या प्रकल्पाची नोडल एजन्सी आहे.

47 हजार पॅक्स ऑनबोर्डेड

या प्रकल्पांतर्गत, 67,930 पॅक्सचे संगणकीकरण मंजूर करण्यात आले आहे. त्यापैकी 46,920 पॅक्स नाबार्डच्या सामान्य सॉफ्टवेअरशी जोडून ऑनबोर्ड करण्यात आले आहेत. यापैकी सर्वाधिक पॅक्स महाराष्ट्रातील आहेत (9,906). यानंतर, तामिळनाडू, मध्य प्रदेश, बिहार, राजस्थान आणि गुजरातमधील पॅक्सना ऑनबोर्ड करण्यात आले आहे. उर्वरित पॅक्सचे संगणकीकरण अंतिम टप्प्यात आहे. आज देशातील अनेक राज्य सहकारी बँका आणि जिल्हा सहकारी बँका संगणक नेटवर्कमुळे नाबार्डशी जोडल्या गेल्या आहेत. सरकारने पॅक्स साठी एक सॉफ्टवेअर विकसित केले आहे जे शेतकऱ्यांसाठी त्यांच्या भाषेत बँक खाती उघडेल. देशभरातील संगणकीकृत पॅक्सच हिंदी, मराठी, गुजराती, पंजाबी, बंगाली, तमिळ आणि आसामी यासह भारतातील 11 प्रमुख भाषांमध्ये काम करत आहेत. यासोबतच, ऑनलाइन ऑडिटच्या प्रणालीमुळे सहकार्याच्या क्षेत्रात पारदर्शकता देखील आली आहे.

पॅक्सचे संगणकीकरण आणि इंटरनेटशी जोडणीमुळे, त्याचे सर्व कामकाज ऑनलाईन केले जात आहे. यामुळे पॅक्स कागदपत्रांचे डिजिटलायझेशन होण्यास मदत होत आहे. ऑनलाइन झाल्यानंतर आणि नाबार्डच्या सिंगल सॉफ्टवेअरशी जोडल्यानंतर, इतर अनेक सेवा थेट पॅक्सशी जोडल्या गेल्या आहेत, ज्यामुळे पॅक्स व्यवसायाची व्याप्ती वाढत आहे आणि सहकारी संस्थांशी संबंधित लोकांच्या जीवनात अनेक सुधारणा होत आहेत. पॅक्सना नाबार्डमध्ये डिजिटल प्रवेश मिळाला आहे आणि भारतीय रिझर्व्ह बँकेद्वारे पॅक्सच्या आर्थिक व्यवहारांचे निरीक्षण करणे शक्य झाले आहे. सहकारी संस्थांच्या खालच्या युनिटपासून ते वरच्या युनिटपर्यंत, ते एकमेकांशी जोडले जात आहेत, ज्यामुळे सहकारी संस्थांच्या सदस्यांना थेट फायदे मिळू लागले आहेत.

मॉडेल उपनियमांद्वारे पारदर्शकता वाढली

पॅक्स शी संबंधित व्यावसायिक उपक्रम

- बियाणे, खते आणि कीटकनाशके वितरण
- एलपीजी, पेट्रोल आणि डिझेल डीलरशिप
- कॉमन सर्व्हिस सेंटर, जन औषधी केंद्र
- अन्नधान्य खरेदी, साठवणूक (गोदाम आणि शीतगृह) आणि कृषी उत्पादनांचे पॅकेजिंग
- रास्त किंमत रेशन दुकाने
- मत्स्यपालन, दुग्ध आणि कुक्कुटपालन उद्योग
- शेती यंत्रसामग्री कस्टमर भाड्याने केंद्र
- बागायती उत्पादनांची लागवड
- मधमाशी, मेंढ्या, शेळ्या आणि डुक्कर पालन
- रेशीम उत्पादन
- सामुदायिक सेवा केंद्र, ब्रँडिंग आणि मार्केटिंगशी संबंधित उपक्रम
- विमा सुविधा, बँक मित्र आणि व्यवसाय प्रतिनिधी
- नळापासून प्रत्येक घरापर्यंत पाणी सेवा (जल जीवन मिशन)
- गोबर गॅस
- वीज बिल वितरण आणि संकलन केंद्र
- लॉकर सुविधा

पॅक्सला बळकटी देण्यासाठी व्यवस्थापनाशी संबंधित सुधारणा देखील करण्यात आल्या आहेत. मॉडेल उपनियमांद्वारे पॅक्सच्या कामकाजात पारदर्शकता येऊ लागली आहे. त्यात सदस्यांच्या जबाबदाऱ्या निश्चित करण्यात आल्या आहेत. त्यामुळे संचालक मंडळाच्या नियुक्तीत अनेक बदल करण्यात आले आहेत. त्यांच्या मंडळांमध्ये महिला, अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातींचे प्रतिनिधित्व अनिवार्य करण्यात आले आहे. पॅक्सचे काम प्रभावी करण्यासाठी, त्यात व्यावसायिकांची नियुक्ती करण्याची परवानगी देण्यात आली आहे. सहकार्याचे फायदे जास्तीत जास्त लोकांपर्यंत पोहोचावेत या उद्देशाने, भूमिहीन शेतकरी, कृषी कामगार प्रतिनिधी, पशुपालन, दुग्ध उत्पादक, मत्स्यपालक यांना पॅक्स मध्ये सदस्य बनवता येते. पॅक्स मधील सदस्यत्व कोणालाही नाकारता येत नाही. सदस्याच्या मृत्यूच्या बाबतीत, त्याच्या कुटुंबातील सदस्यांना सदस्यत्व देण्याची तरतूद देखील सोपी करण्यात आली आहे.

श्री शाह म्हणतात, 'पॅक्सला बळकटी देऊन आणि त्याच्या आर्थिक उन्नतीमुळेच सहकारी चळवळीला गती मिळेल. मॉडेल उपनियमांच्या अंमलबजावणीमुळे, पॅक्स च्या कामाची व्याप्ती वाढेल जी ती नवीन उंचीवर घेऊन जाईल. सरकारच्या या उपक्रमामुळे राष्ट्रीय स्तरावर पॅक्स च्या उपनियमांमध्ये एकरूपता आली आहे, ज्यामुळे केंद्र, राज्य, जिल्हा आणि ग्रामपंचायत स्तरावर कार्यरत असलेल्या सहकारी संस्थांना सुविधा मिळत आहे.

मॉडेल उपनियमांच्या अंमलबजावणीमुळे, पॅक्सना बहुउद्देशीय बनवण्याचा पर्याय मिळाला आहे. यामुळे ग्रामीण बेरोजगार तरुण आणि महिलांसाठी रोजगाराच्या संधी खुल्या होत आहेत. मॉडेल उपनियमांच्या अंमलबजावणीमुळे, पॅक्सना विविध मंत्रालयांच्या योजनांचा लाभ मिळू लागला आहे. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांच्या मते पॅक्सच्या यादीत अशी सुमारे 80 क्षेत्रे ओळखली गेली आहेत, ज्यामध्ये पॅक्स त्यांचे काम वाढवू शकतात. केंद्र सरकारचे उद्दिष्ट पॅक्सला बहुउद्देशीय बनवून नफा मिळवून देणारी समिती बनवणे आहे. यामुळे तरुणांसाठी रोजगार निर्मितीच्या शक्यता वाढल्या आहेत आणि ते सहकार्याकडे झुकू लागले आहेत.

पॅक्स चे अनेक प्रकार

सहकारी चळवळीचा पहिला दुवा असलेल्या पॅक्स ची संकल्पना भारतात खूप पूर्वीपासूनच निर्माण झाली होती. आसाम आणि छत्तीसगडमधील आदिवासी भाग आणि दुर्गम गावांना जोडून स्थापन झालेल्या पॅक्स ला लॉन्ग एरिया मल्टी पर्पज सोसायटी (लॅम्प्स) म्हणून ओळखले जाते. तर तामिळनाडू आणि कर्नाटक सारख्या काही राज्यांमध्ये सहकारी संस्था शेतकरी सेवा सोसायटी (एफएसएस) या नावाने देखील काम करतात. देशात शंभर वर्षे जुने पॅक्स देखील आहेत. स्थानिक पातळीवर अल्पकालीन कामासाठी अशा संस्था स्थापन करण्यात आल्या होत्या. या अंतर्गत, सदस्यांना शेतीच्या गरजा, लग्न, मुलांचे शिक्षण आणि इतर लहान-मोठ्या कामांसाठी समितीकडून सहजपणे कर्ज मिळते. बँक नसतानाही, पॅक्स आपल्या सदस्यांना बँकेसारखी सेवा प्रदान करते. सहकारी संस्थेत, सदस्यांची बचत एकमेकांच्या गरजांसाठी जमा केली जाते. तीच त्याची भांडवल असते, ज्याद्वारे सदस्यांच्या गरजा पूर्ण केल्या जातात. प्रत्यक्षात, सर्व पॅक्स जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँकेचे (डीसीसीबी) सदस्य आहेत. पॅक्स येथून कर्ज घेऊन त्यांच्या गरजा पूर्ण करतात. डीसीसीबी परवानाधारक बँका असल्या तरी, त्या कोअर बँकिंग सोल्युशन (सीबीएस) द्वारे राज्य सहकारी बँकांशी जोडल्या जातात. राज्य सरकारे राज्यांच्या सहकारी कायद्यांद्वारे शासित त्रिस्तरीय सहकारी संस्थांचे प्रशासक असतात. नाबार्ड सहकारी संस्थांना पुनर्वित्त देते आणि त्यांना समर्थन देते. संगणकीकरणानंतर, पीएसीएस त्यांच्या डीसीसीबी आणि राज्य सरकारी बँकांशी थेट जोडले जातात.

विकसित भारताच्या उभारणीत सहकाराच्या भूमिकेवर श्री अमित शाह यांनी भर दिला.

नवीन पॅक्स साठी ही सहकार धोरण बनवले जाईल.

सहकार उदय टीम

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली देशातील सहकारी चळवळीला एका नवीन आयामासह दिशा आणि विस्तार देण्यासाठी मोठे प्रयत्न सुरू झाले आहेत. 2021 मध्ये सहकार मंत्रालयाची स्थापना झाल्यानंतर, 'सहकारातून समृद्धी' आणि 'विकसित भारतात सहकार्याची भूमिका' या दृष्टिकोनासह देशात सहकारी विकासाला एक नवीन गती मिळत आहे. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांनी गुजरातमधील अहमदाबाद येथे राज्य सहकारी संघाने 'विकसित भारताच्या निर्मितीमध्ये सहकार्याची भूमिका' या विषयावर आयोजित केलेल्या नुकत्याच झालेल्या महासंमेलनात ही तथ्ये मांडली. ते म्हणाले की, सहकार क्षेत्रातील बदलांचे फायदे प्राथमिक कृषी पतसंस्था (पॅक्स) आणि खालच्या स्तरावरील शेतकऱ्यांपर्यंत पोहोचत

- **जोपर्यंत सहकार क्षेत्रातील बदलांचे फायदे पीएसीएस आणि शेतकऱ्यांपर्यंत पोहोचत नाहीत तोपर्यंत सहकार क्षेत्र मजबूत करता येणार नाही.**
- **केंद्र सरकार कमी सक्रिय असलेल्या प्राथमिक सहकारी संस्था (पॅक्स) सक्रिय करण्यासाठी राज्यांसोबत काम करेल.**
- **पारदर्शकतेचे नवीन आयाम स्थापित करण्यावर आणि सर्वांना जागरूक करून सहकार रचना मजबूत करण्यावर भर.**
- **सहकार वर्षात 'सहकाराचे विज्ञान' आणि 'सहकारातील विज्ञान' यांना उच्च प्राधान्य.**

नाहीत तोपर्यंत सहकारी क्षेत्र मजबूत होऊ शकत नाही. यासाठी सहकारी संस्थांना पुढे नेण्याची आणि पॅक्स ला बळकटी देण्याची गरज अधोरेखित करताना, श्री शाह म्हणाले की, आपल्याला सर्व प्रकारच्या सहकारी संस्थांमध्ये जागरूकता, प्रशिक्षण आणि पारदर्शकता आणण्याचा प्रयत्न करावा लागेल. ते म्हणाले की म्हणूनच मोदी सरकारने 2029 पर्यंत देशातील प्रत्येक पंचायतीत पॅक्स स्थापन करण्याचा निर्णय घेतला आहे. या निर्णयांतर्गत, दोन लाख नवीन पॅक्स, दुग्धव्यवसाय आणि मत्स्यव्यवसाय समित्यांची नोंदणी केली जाईल. श्री शाह म्हणाले की सरकारने सुमारे 25 वेगवेगळ्या

प्रकारच्या आर्थिक उपक्रमांमध्ये पीएसीएसचा विस्तार केला आहे. पॅक्सची ताकद वाढवण्यासाठी एक प्रमुख धोरणात्मक घोषणा करताना ते म्हणाले की, भारत सरकार लवकरच लिक्विडेशनमध्ये गेलेल्या पीएसीएसच्या निपटारा आणि नवीन पीएसीएससाठी धोरण आणेल.

सर्व राज्ये आणि जिल्ह्यांमध्ये सहकारी संस्थांचा विस्तार

सहकार चळवळीअंतर्गत प्रत्येक राज्य आणि जिल्ह्यात सहकारी संस्थांचा विस्तार करणे ही आपल्या सर्वांची जबाबदारी आहे असे श्री शाह म्हणाले. यासोबतच, प्रत्येक राज्यात पीएसीएसची स्थिती सुधारली पाहिजे, जिल्हास्तरीय संस्था मजबूत केल्या पाहिजेत आणि त्यांच्या माध्यमातून राज्य आणि राष्ट्रीय पातळीवरील सहकारी रचना देखील मजबूत केली पाहिजे. श्री शाह म्हणाले की, गेल्या अनेक वर्षांपासून सुरू असलेल्या जागतिक त्रिस्तरीय सहकारी संरचनेच्या कल्पनेत आम्ही चौथा स्तर जोडला आहे. ते म्हणाले की, सहकारी संरचनेच्या प्रत्येक सहकारी क्रियाकलापांशी संबंधित राष्ट्रीय संस्था, राज्यस्तरीय सहकारी संस्था, जिल्हास्तरीय संस्था आणि प्रत्येक प्रदेशातील प्राथमिक सहकारी संस्थांना बळकट करून देशभर सहकारी संस्थांचा प्रसार करणे आवश्यक आहे. श्री. शाह म्हणाले की, ही संपूर्ण मोहीम तीन स्तंभांवर आधारित आहे - सहकारी संस्थांना प्रशासनाच्या मुख्य प्रवाहाचा भाग बनवणे, तंत्रज्ञानाद्वारे सहकारी चळवळीत पारदर्शकता आणि प्रामाणिकपणा आणणे आणि अधिकाधिक नागरिकांना सहकारी चळवळीशी जोडण्याची प्रक्रिया वेगवान करणे. सहकार वर्षात या तीन स्तंभांवर काम करण्याची गरज अधोरेखित करताना, श्री शाह म्हणाले की, यासाठी भारत सरकारच्या सहकार मंत्रालयाने आतापर्यंत विविध प्रकारच्या सुमारे 57 उपक्रम हाती घेतले आहेत. यासाठी त्यांनी संयुक्त राष्ट्रांनी घोषित केलेल्या 'आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्ष 2025' च्या संधीचा वापर करण्यावर भर दिला.

सहकार रचना मजबूत करण्यावर भर

भारत सरकारने आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्षात 'सहकाराचे विज्ञान' आणि 'सहकारातील विज्ञान' यावर भर दिला आहे. श्री शाह म्हणाले की, गुजरातसह संपूर्ण देशात प्राथमिक स्तरावर आपण 'सहकारी संस्थांमध्ये सहकार्य' हा प्रयोग करायला हवा, जेणेकरून सर्व सहकारी संस्थांचे संपूर्ण काम फक्त सहकारी संस्थांकडूनच केले जाईल. सर्व प्राथमिक सहकारी संस्था, दुग्धव्यवसाय इत्यादींची बँक खाती फक्त जिल्हा सहकारी बँकेतच असावीत. ते म्हणाले की, आपण सर्व सहकारी संस्थांमध्ये सहकार्याला चालना दिली पाहिजे आणि या प्रयत्नांना गती दिली पाहिजे.

आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्षात, श्री शाह यांनी सर्व लोकांना जागरूक करणे, पारदर्शकतेचे नवीन आयाम स्थापित करणे आणि भरतीद्वारे सहकार रचना मजबूत करणे यावर भर दिला. ते म्हणाले की, सहकारी हा शब्द 1900 मध्ये जितका प्रासंगिक होता तितकाच आजही संपूर्ण जगात प्रासंगिक आहे. स्वातंत्र्य चळवळीदरम्यान देशात सुरू झालेली सहकारी चळवळ हळूहळू देशाच्या मोठ्या भागात जवळजवळ संपली होती. परंतु आता परिस्थिती बदलली आहे आणि पंतप्रधान श्री मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली सहकार क्षेत्रात अनेक नवीन उपक्रमांना गती दिली जात आहे. मोदी सरकारने त्रिभुवन सहकारी विद्यापीठाची स्थापना केली आहे जी राष्ट्रीय स्तरावर काम करेल. श्री शाह म्हणाले की, देशातील प्रत्येक राज्यात सहकारांशी संबंधित सर्व क्षेत्रांमध्ये मूलभूत संकल्पनांसह सहकारी संस्थांचा अभ्यास करण्याची व्यवस्था करण्यात आली आहे

ऑपरेशन सिंदूर

पाकिस्तानने गुडघे टेकले

- पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या सक्षम नेतृत्वाखाली दहशतवादावर हल्ला करून भारताचे नाव जगात ऐकू आले
- प्रभावी राजनैतिक कूटनीति, प्रभावी रणनीती आणि सैन्याच्या अदम्य धाडसामुळे पाकिस्तानचे दहशतवादी अड्डे उद्ध्वस्त झाले
- पाकिस्तानसोबत सिंदूरची ताकद काय आहे हे संपूर्ण जगाने पाहिले

सहकार उदय टीम

ऑपरेशन सिंदूरच्या माध्यमातून पाकिस्तानमधून पाठवलेल्या दहशतवाद्यांनी केलेल्या जघन्य गुन्ह्याला जोरदार प्रत्युत्तर म्हणून, भारतीय सैन्याने केवळ पाकिस्तान आणि पाकव्याप्त काश्मीर (पीओके) मध्ये असलेले दहशतवादी अड्डे उद्ध्वस्त केले नाहीत तर पाकिस्तानचे 11 हवाई तळ उद्ध्वस्त करून पाकिस्तानलाही गुडघे टेकले. भारताच्या अचूक हल्ल्यांनी तिन्ही सैन्यांमधील उत्कृष्ट समन्वय आणि मंत्रालये आणि सरकारी संस्थांमधील समन्वय दर्शविला आहे.

ऑपरेशन सिंदूरच्या माध्यमातून दहशतवाद्यांना आणि त्यांच्या आश्रयदात्यांना स्पष्ट आणि कडक संदेश देत भारताने म्हटले आहे की ते यापुढे सहन करणार नाही. ते प्रत्येक दहशतवादी घटनेला योग्य उत्तर देईल. तीन दिवसांच्या छोट्या युद्धात, पाकिस्तान मदतीसाठी ओरडू लागला. भारताने पाकिस्तानचे दहशतवादी तळ उद्ध्वस्त करून त्याचे हेतू हाणून पाडले. एकेकाळी पाकिस्तानी सैन्याच्या संरक्षणाखाली सुरक्षित वाटणाऱ्या दहशतवाद्यांना भारतीय सैन्याने एकाच निर्णायक कारवाईत आत्मसमर्पण करण्यास भाग पाडले. पाकिस्तानचे हवाई तळ आणि लष्करी प्रतिष्ठाने काही मिनिटांत उद्ध्वस्त केली. भारताचा हल्ला इतका जोरदार होता की पाकिस्तानने युद्धबंदीची विनंती करण्यास सुरुवात केली. त्याच्या विनंतीनुसार, भारताने स्वतःच्या अटींवर लष्करी कारवाई थांबवली, तर भारतीय सशस्त्र दलांनी त्यांचे शौर्य दाखवण्यास सुरुवातही केली नव्हती. भारतीय सैन्याने सीमा ओलांडली नाही आणि नौदलाच्या जहाजांनी एकही गोळीबार केला नाही. जमीन, आकाश आणि समुद्रात कुठेही कोणत्याही परिस्थितीला तोंड देण्यासाठी भारत पूर्णपणे तयार आहे.

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी इशारा देताना सांगितले की, 'हा नवा भारत आहे - प्रचंड शक्ती आणि गतिशीलता असलेला भारत. दहशतवादाचे कट रचणाऱ्यांना सोडले जाणार नाही. त्यांना अशी शिक्षा मिळेल ज्याची ते कल्पनाही करू शकत नाहीत.' ऑपरेशन सिंदूरच्या यशानंतर लगेचच बिहारच्या भेटीत पंतप्रधान श्री मोदी म्हणाले, 'आता मी पुन्हा एकदा बिहारमध्ये आलो आहे, मी तो संकल्प पूर्ण केला आहे. दहशतवादाविरुद्धची भारताची लढाई थांबलेली नाही किंवा मंदावली नाही. जर दहशतवाद पुन्हा डोके वर काढला तर भारत त्याला त्याच्या लपण्याच्या जागेवरून बाहेर काढेल आणि निर्णायकपणे चिरडून टाकेल. श्री मोदी म्हणाले की भारताची लढाई देशातील प्रत्येक शत्रूविरुद्ध आहे, मग ते सीमेपलीकडून आलेले असोत किंवा देशाच्या आतले असोत.'

ऑपरेशन सिंदूर दरम्यान दाखवण्यात आलेले असाधारण लष्करी शौर्य

पंतप्रधानांनी ऑपरेशन सिंदूर दरम्यान बीएसएफने दाखवलेल्या असाधारण शौर्य आणि अदम्य धैर्यावर भर दिला आणि सांगितले की जगाने त्यांचे अतुलनीय शौर्य पाहिले आहे. भारताच्या सीमेवर तैनात असलेले बीएसएफ जवान सुरक्षेचे अतूट ढाल आहेत, ज्यांचे पहिले कर्तव्य भारतमातेचे रक्षण करणे आहे. बिहारच्या शूर सुपुत्राबद्दल आदर व्यक्त करताना त्यांनी सीमेवर कर्तव्य बजावताना शहीद झालेल्या बीएसएफ सब-इन्स्पेक्टर श्री इम्तियाज यांनाही श्रद्धांजली वाहिली.

तत्पूर्वी मन की बात कार्यक्रमात ते म्हणाले, 'आज संपूर्ण देश दहशतवादाविरुद्ध एकजूट आहे, संतापाने भरलेला आहे आणि दृढनिश्चयी आहे. आज प्रत्येक भारतीयाचा असाच संकल्प आहे की आपल्याला दहशतवाद संपवायचा आहे. 'ऑपरेशन सिंदूर' दरम्यान आपल्या सैन्याने दाखवलेल्या शौर्यामुळे प्रत्येक भारतीयाला अभिमान वाटला आहे. ज्या अचूकतेने आपल्या सैन्याने सीमेपलीकडील दहशतवाद्यांचे अड्डे उद्ध्वस्त केले ते आश्चर्यकारक आहे. 'ऑपरेशन सिंदूर' ने जगभरातील दहशतवादाविरुद्धच्या लढाईत नवीन आत्मविश्वास आणि उत्साह दिला आहे. हे केवळ एक लष्करी मोहीम नाही, तर ते आपल्या दृढनिश्चय, धैर्य आणि बदलत्या भारताचे चित्र आहे.'

> **संपूर्ण जगाला सिंदूरचे महत्त्व माहित नव्हते, परंतु पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी लष्करी हल्ल्याला ऑपरेशन सिंदूर असे नाव देऊन संपूर्ण जगाला सिंदूरचे महत्त्व सांगितले. दहशतवाद्यांच्या घरात घुसून त्यांचे मुख्यालय उद्ध्वस्त करून पंतप्रधानांनी भारताच्या मातृशक्तीचे डोके अभिमानाने उंचावले आहे.**
>
> **- श्री अमित शाह**
> **केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री**

ऑपरेशन सिंदूर दरम्यान सशस्त्र दलांच्या गती, खोली आणि स्पष्टतेचे कौतुक करताना, केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांनी दुसऱ्या एका कार्यक्रमात सांगितले की संपूर्ण जगाला सिंदूरचे महत्त्व माहित नव्हते, परंतु पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी लष्करी हल्ल्याला ऑपरेशन सिंदूर असे नाव देऊन संपूर्ण जगाला सिंदूरचे महत्त्व सांगितले. दहशतवाद्यांच्या घरात घुसून त्यांचे मुख्यालय उद्ध्वस्त करून पंतप्रधानांनी भारताच्या मातृशक्तीचे डोके अभिमानाने उंचावले आहे.

देशाच्या सीमेचे रक्षण करण्यासाठी सीमा सुरक्षा दलाच्या (बीएसएफ) वचनबद्धतेचा उल्लेख करताना श्री शाह म्हणाले की, भारतीय सैन्याने पाकिस्तानच्या दहशतवादी तळांवर केलेल्या हल्ल्याला प्रत्युत्तर म्हणून जेव्हा पाकिस्तानने आमच्या निवासी भागात हल्ला केला तेव्हा बीएसएफ जवानांनी जम्मू फ्रंटियरमध्ये 118 हून अधिक पाकिस्तानी चौक्या उद्ध्वस्त केल्या आणि त्यांचे नुकसान केले. ते म्हणाले की, जेव्हा देशाबद्दल अभिमान असतो, हृदयात देशभक्तीची भावना असते आणि सर्वोच्च बलिदान देण्याची वृत्ती असते तेव्हाच असे शौर्य दिसून येते.

बीएसएफ जवानांचे समर्पण, शौर्य, शौर्य आणि बलिदान आज देशातील प्रत्येक मुलाच्या जिभेवर आहे. बीएसएफ जवानांच्या सतर्कतेमुळे कोणताही हल्ला देशाच्या सीमेवर थेट नुकसान करू शकत नाही, असे ते म्हणाले.

International Year of Cooperatives 2025 Cooperatives Build a Better World

सरकार तरुणांसाठी रोजगाराच्या संधी सुनिश्चित करत आहे

- **विविध सरकारी सेवांमध्ये निवड झालेल्या 51,000 हून अधिक तरुणांना नियुक्ती पत्रे मिळाली**
- **भारतीय तरुण डिजिटल अर्थव्यवस्थेतील बदलाचे नेतृत्व करत आहेत**

सहकार उदय टीम

भारतातील तरुण त्यांच्या कठोर परिश्रम आणि नवोपक्रमांद्वारे जगाला दाखवत आहेत की आपल्याकडे किती क्षमता आहे. आमचे सरकार प्रत्येक टप्प्यावर देशातील तरुणांसाठी रोजगार आणि स्वयंरोजगाराच्या संधी वाढवाव्यात याची खात्री करत आहे. केंद्र सरकारच्या विविध विभागांसाठी निवडलेल्या 51,000 हून अधिक तरुणांना नियुक्ती पत्रे देण्याच्या निमित्ताने पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी ही माहिती अलीकडेच दिली. ते म्हणाले की स्किल इंडिया, स्टार्टअप इंडिया, डिजिटल इंडिया सारख्या अनेक मोहिमा तरुणांसाठी नवीन संधी निर्माण करत आहेत. याद्वारे आम्ही भारतातील तरुणांना त्यांची प्रतिभा दाखवण्यासाठी एक खुले व्यासपीठ देत आहोत. याचा परिणाम म्हणून, गेल्या 10 वर्षांत, तरुणांनी तंत्रज्ञान, डेटा आणि नवोपक्रमाच्या क्षेत्रात भारताला जगात खूप पुढे नेले आहे. यूपीआय, ओपन नेटवर्क फॉर डिजिटल कॉमर्स (ओएनडीसी) आणि जीईएम गव्हर्नमेंट ई-मार्केटप्लेस सारख्या डिजिटल प्लॅटफॉर्मच्या यशावरून भारतातील तरुण डिजिटल अर्थव्यवस्थेतील परिवर्तनाचे नेतृत्व कसे करत आहेत हे दिसून येते. श्री मोदी म्हणाले की भारत हा जगात सर्वाधिक रिअल-टाइम डिजिटल व्यवहार करणारा देश आहे आणि याचे श्रेय तरुणांना जाते. तरुणांना त्यांच्या नवीन जबाबदाऱ्या आणि देशाच्या सेवेबद्दल सतर्क करताना पंतप्रधान म्हणाले की, देशाची आर्थिक व्यवस्था आणि अंतर्गत सुरक्षा मजबूत करणे ही तुमची जबाबदारी आहे आणि देशात आधुनिक पायाभूत सुविधा निर्माण करणे आणि कामगारांच्या जीवनात मूलभूत बदल घडवून आणणे ही आपल्या सर्वांची जबाबदारी आहे. तुम्ही तुमची कामे जितकी प्रामाणिकपणे पूर्ण कराल तितकाच विकसित भारताच्या प्रवासात सकारात्मक परिणाम दिसून येईल.

उत्पादन मोहिमेद्वारे 'मेक इन इंडिया'चा प्रचार

केंद्रीय अर्थसंकल्पात उत्पादन मोहिमेच्या घोषणेचा संदर्भ देत श्री मोदी म्हणाले की, 'मेक इन इंडिया'ला प्रोत्साहन देणे आणि भारतातील तरुणांना जागतिक मानकांनुसार उत्पादने बनवण्याची संधी देणे हे त्याचे उद्दिष्ट आहे. यामुळे देशातील लाखो लघु आणि मध्यम उद्योगांना चालना मिळेलच, शिवाय रोजगाराच्या नवीन संधीही खुल्या होतील. पंतप्रधानांनी सध्याच्या काळाला भारतातील तरुणांसाठी अभूतपूर्व संधींचा काळ म्हटले आणि आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी (आयएमएफ) च्या अलिकडच्या अहवालाचा हवाला देत म्हटले की भारत जगातील सर्वात वेगाने वाढणारी अर्थव्यवस्था राहील. ते म्हणाले की, येत्या काळात देशातील प्रत्येक क्षेत्रात नोकऱ्यांमध्ये वाढ होईल. श्री मोदी म्हणाले की, अलिकडच्या काळात ऑटोमोबाईल आणि पादत्राणे उद्योगांमध्ये उत्पादन आणि निर्यातीने नवे विक्रम प्रस्थापित केले आहेत आणि ही क्षेत्रे मोठ्या संख्येने तरुणांना रोजगार देत आहेत. पहिल्यांदाच, खादी आणि ग्रामोद्योग उत्पादनांनी 1.70 लाख कोटी रुपयांचा टप्पा ओलांडला आहे. यामुळे लाखो नवीन रोजगार निर्माण झाले आहेत, विशेषतः ग्रामीण भागात.

काही दिवसांपूर्वीच, देशाच्या अंतर्गत जलवाहतुकीत देशाची आणखी एक कामगिरी समोर आली आहे. 2014 पूर्वी, आपल्या देशात एका वर्षात अंतर्गत जलवाहतुकीद्वारे फक्त 180 लाख टन मालवाहतूक केली जात होती, तर या वर्षी त्याद्वारे होणारी मालवाहतूक 1450 लाख टनांपेक्षा जास्त झाली आहे. श्री मोदी म्हणाले की, भारताने या दिशेने सातत्याने धोरणे आखल्यामुळे भारताला हे यश मिळाले आहे. पूर्वी देशात राष्ट्रीय जलमार्गांची संख्या फक्त पाच होती, जी आता 110 पेक्षा जास्त झाली आहे. पूर्वी या जलमार्गांची कार्यरत लांबी सुमारे 2700 किमी होती, जी आता जवळजवळ पाच हजार किलोमीटर पर्यंत वाढली आहे. या सर्व कामगिरीमुळे देशातील तरुणांसाठी नवीन संधी निर्माण होत आहेत.

अहमदाबादमध्ये विविध विकासकामांचे उद्घाटन केल्यानंतर श्री अमित शाह म्हणाले

पाकिस्तानशी चर्चा फक्त पीओकेवरच होईल

सहकार उदय टीम

सीमा सुरक्षेच्या इतिहासात 'ऑपरेशन सिंदूर'चे नाव सुवर्णाक्षरांनी लिहिले जाईल. पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी स्पष्ट केले आहे की पाकिस्तानशी चर्चा फक्त पाकव्याप्त काश्मीर (पीओके) परत घेण्यासाठी आणि दहशतवाद संपवण्यासाठीच केली जाईल. त्यांनी स्पष्ट केले आहे की सिंधूचे पाणी आणि रक्त एकत्र वाहू शकत नाही, व्यापार आणि दहशतवाद एकत्र जाऊ शकत नाही. हे विचार केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांनी गुजरातमध्ये अहमदाबाद महानगरपालिकेच्या विविध विकासकामांच्या उद्घाटन आणि पायाभरणी प्रसंगी पुनरुच्चार केले. ते म्हणाले की, श्री मोदी यांनी 2047 पर्यंत भारताला प्रत्येक क्षेत्रात जगात अव्वल स्थानावर स्थापित करण्याचा संकल्प केला आहे. गेल्या 11 वर्षात, पंतप्रधानांनी भारताच्या विकासाचा मजबूत पाया रचला आहे आणि त्यासोबतच देशाच्या सुरक्षेत, सुसज्ज सैन्यात आणि सीमांच्या संरक्षणात एक नवीन इतिहास रचला गेला आहे. ते म्हणाले की, जेव्हा जेव्हा देश आणि सीमा सुरक्षित ठेवण्याचा इतिहास लिहिला जाईल तेव्हा ऑपरेशन सिंदूरचे नाव सुवर्णाक्षरांनी लिहिले जाईल.

श्री शाह म्हणाले की, येथे 1550 कोटी रुपयांपेक्षा जास्त खर्चाच्या विकासकामांचे उद्घाटन आणि पायाभरणी केली जात आहे, ज्यामध्ये 31 उद्घाटने, 60 पायाभरणी आणि तीन संकुलांमध्ये 1070 हून अधिक कुटुंबांना घरे प्रदान करणे समाविष्ट आहे. येथे खादी ग्रामोद्योगच्या अनेक रोजगाराभिमुख योजनांचा लाभ देखील लाभार्थींना मिळाला आहे. पल्लव ओव्हरब्रिजच्या उद्घाटनानंतर, 1.5 लाख वाहने कोणत्याही सिग्नल आणि वाहतुकीच्या अडथळ्याशिवाय त्यांच्या गंतव्यस्थानावर पोहोचू शकतील. श्री शाह म्हणाले की, संपूर्ण अहमदाबादमध्ये कोट्यवधी रुपये खर्चून पाणी वितरण केंद्रे, पावसाच्या पाण्याचा निचरा करण्यासाठी पाईपलाईन, 237 कोटी रुपये खर्चून साबरमती-चांदखेडा रेल्वे ओव्हरब्रिज बांधण्यात आले आहेत, 131 कोटी रुपये खर्चून साबरमती नदीवर सजावटीची प्रकाशयोजना आणि 38 कोटी रुपये खर्चून अनेक ओव्हरब्रिजखाली क्रीडा उपक्रम. त्याचप्रमाणे, पंतप्रधान आवास योजनेतील घरांचे बांधकाम, 30 कोटी रुपये खर्चून 50 कोटी रुपये खर्चून घरांचे बांधकाम, 50 कोटी पूर्व आणि पश्चिम भागात 38 कोटी रुपयांचे जलविद्युत केंद्र, पंचवटी जंक्शनवरील उड्डाणपूल, वटवा येथे 44 कोटी रुपयांचे पाणी वितरण केंद्र, निकोल येथे 38 कोटी रुपयांचे पाणी वितरण केंद्र आणि वासना येथे 34 कोटी रुपयांचे पाणी वितरण केंद्र सुरू झाले आहे. खादी ग्रामोद्योगाने इलेक्ट्रॉनिक कुंभाराचे चाक, शिलाई मशीन, चामड्याचे उपकरण किट, काची घाणी तेल मशीन, स्वयंचलित अगरबत्ती बनवण्याचे यंत्र याद्वारे 1000 हून अधिक लाभार्थ्यांना रोजगार सुविधा उपलब्ध करून दिल्याचे शाह म्हणाले.

देशभर तिरंगा यात्रा काढली जात आहे

ऑपरेशन सिंदूरच्या यशाचा आणि त्यात दिसणाऱ्या नवीन भारताच्या शक्तीचा सन्मान करण्यासाठी देशभर तिरंगा यात्रा आयोजित केली जात आहे. गुजरातमध्ये तिरंगा यात्रेचे नेतृत्व करताना शाह म्हणाले की, हा नवीन भारत पाताळातूनही आपल्या भूमीला आणि आपल्या लोकांना नुकसान पोहोचवणाऱ्यांना शोधून शिक्षा करेल.

पंतप्रधान श्री मोदी यांनी 7 व्या खेलो इंडिया युवा क्रीडा स्पर्धेच्या उद्घाटन समारंभात भाषण दिले

2036 च्या ऑलिंपिक स्पर्धेचे आयोजन करण्यासाठी भारत सज्ज आहे

सहकार उदय टीम

भारतातील खेळ आता एक वेगळी सांस्कृतिक ओळख म्हणून विकसित होत आहेत. खेळाडूंची खेळांबद्दलची आवड आणि उत्कृष्टतेचा सतत पाठलाग यामुळे देशाला अभिमान वाटतो. हे विचार पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी पाटणा येथील पाटलीपुत्र क्रीडा संकुलात 7 व्या खेलो इंडिया युवा क्रीडा स्पर्धेच्या उद्घाटनादरम्यान व्हिडिओ कॉन्फरन्सद्वारे व्यक्त केले. आंतरराष्ट्रीय खेळांमध्ये भारताची उपस्थिती बळकट करण्याच्या वचनबद्धतेला पुन्हा एकदा स्पष्ट करताना ते म्हणाले की, भारतात ऑलिंपिकचे आयोजन हे देशवासीयांचे दीर्घकाळापासूनचे स्वप्न आहे आणि 2036 मध्ये ऑलिंपिक खेळांचे आयोजन करण्यासाठी भारत प्रयत्नशील आहे. श्री मोदी म्हणाले की, देशभरातील खेळाडू अपवादात्मक प्रतिभा आणि दृढनिश्चय दाखवत आहेत. देशातील तरुणांना एक मोठे व्यासपीठ उपलब्ध करून देण्यासाठी खेलो इंडिया युथ गेम्सचे महत्त्व अधोरेखित करताना श्री मोदी म्हणाले, “भारताची क्रीडा संस्कृती वाढत असताना, देशाची सॉफ्ट पॉवर जागतिक स्तरावर देखील वाढेल.”

पंतप्रधानांनी भारताच्या क्रीडा पायाभूत सुविधांच्या आधुनिकीकरणावर सरकारचे लक्ष केंद्रित करत असल्याचे पुनरुच्चार केले आणि सांगितले की, गेल्या 10 वर्षांत क्रीडा बजेट तिप्पट झाले आहे आणि यावर्षी ते सुमारे 4,000 कोटी रुपयांपर्यंत पोहोचले आहे. यातील एक महत्त्वाचा भाग पायाभूत सुविधांच्या विकासासाठी देण्यात आला आहे. श्री मोदी म्हणाले की, देशभरात 1,000 हून अधिक खेलो इंडिया केंद्रे कार्यरत आहेत, ज्यामध्ये बिहारमध्ये तीन डझनहून अधिक केंद्रे आहेत.

- **सरकार देशातील क्रीडा पायाभूत सुविधांचे आधुनिकीकरण करण्यावर लक्ष केंद्रित करत आहे.**
- **भारताच्या क्रीडा संस्कृतीच्या वाढीसह, जागतिक स्तरावर देशाची सॉफ्ट पॉवर देखील वाढेल.**
- **चांगले खेळाडू तसेच उत्कृष्ट क्रीडा व्यावसायिक तयार करण्यासाठी, नवीन राष्ट्रीय शिक्षण धोरणात खेळांना मुख्य प्रवाहातील शिक्षणाचा भाग बनवण्यात आले आहे.**

राजगीरमध्ये खेलो इंडिया स्टेट सेंटर ऑफ एक्सलन्स आणि बिहार स्पोर्ट्स युनिव्हर्सिटी आणि स्टेट स्पोर्ट्स अकादमी सारख्या संस्था स्थापन करण्यात आल्या आहेत यावर त्यांनी भर दिला. पाटणा-गया महामार्गालगत क्रीडा शहर बांधण्यावर आणि बिहारमधील गावांमध्ये क्रीडा

10

वर्षांत तिप्पट वाढीसह, देशाचे क्रीडा बजेट जवळजवळ

4,000

कोटी रुपयांपर्यंत पोहोचले आहे

सुविधांच्या विकासावर भर देताना, श्री मोदी म्हणाले की खेलो इंडिया युथ गेम्स राष्ट्रीय क्रीडा नकाशावर बिहारचे अस्तित्व आणखी मजबूत करतील. ते म्हणाले की खेलो इंडिया युथ गेम्स युवा खेळाडूंना राष्ट्रीय स्तरावरील खेळांचे बारकावे समजून घेण्याची आणि मौल्यवान अनुभव मिळविण्याची संधी प्रदान करतात. या खेळांदरम्यान, पाटणा, राजगीर, गया, भागलपूर आणि बेगुसरायसह बिहारमधील अनेक शहरांमध्ये स्पर्धा आयोजित केल्या जातील. सहा हजारांहून अधिक तरुण खेळाडू त्यांच्या स्वप्नांसह आणि आकांक्षांसह या खेळांमध्ये सहभागी होतील. श्री मोदी म्हणाले की, देशभरात वर्षभर विद्यापीठ खेळ, युवा खेळ, हिवाळी खेळ आणि पॅरा खेळ यासारख्या विविध क्रीडा स्पर्धा विविध स्तरावर आयोजित केल्या जातात. या स्पर्धा खेळाडूंचा आत्मविश्वास वाढवतात आणि त्यांची प्रतिभा वाढवतात. आयपीएल क्रिकेटमध्ये इतक्या लहान वयात बिहारच्या वैभव सूर्यवंशीने क्रिकेटमध्ये उत्कृष्ट कामगिरी केल्याचे उदाहरण देत, श्री मोदी म्हणाले की, वैभवच्या कठोर परिश्रमाने त्याच्या प्रतिभेला आकार देण्यात महत्त्वाची भूमिका बजावली. त्याने खेळाडूंना खेळात सतत कौशल्य सुधारणा आणि सुधारणा करण्यासाठी अधिक स्पर्धांमध्ये भाग घेण्याची प्रेरणा दिली.

शालेय पातळीवर क्रीडा प्रतिभेची ओळख पटवणे

शालेय पातळीवर क्रीडा प्रतिभा ओळखणे आणि त्यांना प्रशिक्षण देणे यावर सरकारचे लक्ष केंद्रित करण्यावर पंतप्रधानांनी भर दिला. पंतप्रधान म्हणाले की, खेलो इंडिया आणि टार्गेट ऑलिंपिक पोडियम (टॉप) योजनेसारख्या उपक्रमांमुळे एक मजबूत क्रीडा परिसंस्था निर्माण झाली आहे, ज्यामुळे बिहार आणि देशातील उर्वरित हजारो खेळाडूंना फायदा झाला आहे. खेळाडूंना विविध खेळांमध्ये सहभागी होण्याचे महत्त्व अधोरेखित करताना, खेलो इंडिया युवा खेळांमध्ये भारताच्या समृद्ध क्रीडा वारशाचा प्रचार करण्यासाठी गटका, कलारीपयट्टू, खो-खो, मल्लखांब आणि योगासन यासारख्या पारंपारिक आणि स्वदेशी खेळांचा समावेश करण्यात आला आहे. श्री मोदी यांनी नवीन आणि उदयोन्मुख खेळांमध्ये भारतीय खेळाडूंच्या वाढत्या उपस्थितीचा आणि वुशु, सेपक तक्रो, पेनकाक सिलाट, लॉन बाउल्स आणि रोलर स्केटिंग सारख्या खेळांमध्ये अलिकडच्या काळात केलेल्या प्रशंसनीय कामगिरीचा उल्लेख केला. 2022 मध्ये झालेल्या राष्ट्रकुल क्रीडा स्पर्धेत भारतीय महिला संघाने लॉन बाउल्समध्ये पदक जिंकले त्या ऐतिहासिक क्षणाची आठवण करून दिली. यामुळे भारतात या खेळाला जागतिक मान्यता मिळाली.

खेळ विकासाचे नवे मार्ग उघडत आहेत

श्री मोदी म्हणाले, 'खेळांचे जग आणि त्याच्याशी संबंधित अर्थव्यवस्था क्रीडा क्षेत्राच्या पलीकडे पसरलेली आहे. खेळ तरुणांसाठी रोजगार आणि उद्योजकतेचे नवे मार्ग उघडत आहेत.' फिजिओथेरपी, डेटा अॅनालिटिक्स, क्रीडा तंत्रज्ञान, प्रसारण, ई-स्पोर्ट्स आणि व्यवस्थापन यासारख्या विविध उदयोन्मुख क्षेत्रांचा संदर्भ देत श्री मोदी म्हणाले की हे विविध करिअर संधी देतात. ते म्हणाले की तरुण व्यावसायिक प्रशिक्षक, फिटनेस प्रशिक्षक, भरती एजंट, कार्यक्रम व्यवस्थापक, क्रीडा वकील आणि मीडिया तज्ञ म्हणून भूमिका आणि रोजगार शोधू शकतात. नवीन राष्ट्रीय शिक्षण धोरणात राष्ट्रीय क्रीडा विद्यापीठे स्थापन करणे आणि मुख्य प्रवाहातील शिक्षणात खेळांचे एकत्रीकरण यासारख्या उपक्रमांसह क्रीडा उद्योजकतेतील वाढत्या क्षमतेचा समावेश आहे. जीवनाच्या प्रत्येक पैलूमध्ये क्रीडा वृत्तीचे महत्त्व अधोरेखित करताना, पंतप्रधान म्हणाले की खेळ सांघिक कार्य, सहकार्य आणि चिकाटीला प्रोत्साहन देतात. खेळाडूंना प्रोत्साहन देत, त्यांनी ब्रँड अँबेसेडर म्हणून त्यांचे सर्वोत्तम देण्याचे आणि 'एक भारत, श्रेष्ठ भारत' या भावनेचे प्रतिनिधित्व करण्याचे आवाहन केले आणि आशा व्यक्त केली की खेलो इंडिया युथ गेम्स सहभागींमध्ये क्रीडा वृत्ती आणि देशभक्ती दोन्ही निर्माण करतील.

देशभरात

1,000

हून अधिक खेलो इंडिया केंद्रे आहेत

गांधीनगरमधील विकासकामांच्या उद्घाटनादरम्यान श्री अमित शाह म्हणाले

मोदी सरकार प्रत्येक क्षेत्रात देशाचा विकास आणि सुरक्षितता करत आहे

- भारतीय सशस्त्र दलांच्या क्षमतेचे आणि मोदी सरकारच्या दृढ इच्छाशक्तीचे संपूर्ण जग कौतुक करत आहे
- स्वातंत्र्यानंतर पहिल्यांदाच पाकिस्तानच्या आत 100 किलोमीटर अंतरावर बांधलेले दहशतवादी तळ उद्ध्वस्त करण्यात आले
- पाकिस्तानचे अनेक हवाई तळ उद्ध्वस्त केले आणि त्यांच्या हवाई दलाची हल्ला करण्याची क्षमता नष्ट केली

सहकार उदय टीम

भारत प्रत्येक क्षेत्रात विकसित होण्याच्या दिशेने वाटचाल करत आहे. पंतप्रधान झाल्यापासून श्री नरेंद्र मोदी गुजरातच्या धर्तीवर देशाचा विकास करत आहेत. त्यांनी प्रत्येक क्षेत्रात भारताचा विकास केला आहे तसेच तो सुरक्षितही केला आहे. हे विचार केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांनी गुजरातची राजधानी गांधीनगर येथे विविध विकासकामांच्या उद्घाटन आणि पायाभरणी दरम्यान व्यक्त केले. ते म्हणाले की, पंतप्रधानांनी पहलगाम दहशतवादी हल्ल्याचा बदला घेण्याचे देशवासीयांना दिलेले वचन पूर्ण केले आहे आणि स्वातंत्र्यानंतर पहिल्यांदाच भारताने पाकिस्तानच्या आत 100 किलोमीटर अंतरावर जाऊन पाकिस्तानी दहशतवादी तळ उद्ध्वस्त केले आहेत. श्री शाह

म्हणाले की, आज संपूर्ण जग आपल्या सैन्याच्या अग्निशक्तीची अचूकता, संयम आणि पंतप्रधान मोदी यांच्या प्रबळ राजकीय इच्छाशक्तीचे कौतुक करत आहे. अणुऊर्जेच्या नावाखाली आपल्याला घाबरवणाऱ्यांना, आपल्या हवाई, जल आणि भूदलाने त्यांना चोख प्रत्युत्तर दिले आहे. ते म्हणाले की, संपूर्ण देश भारताच्या तिन्ही सशस्त्र दलांच्या सैनिकांना सलाम करत आहे, कारण आपल्या सशस्त्र दलांच्या शौर्यामुळे संपूर्ण देशाचे डोके अभिमानाने भरले आहे. श्री शाह म्हणाले की, जोपर्यंत जगात लष्करी कारवायांबद्दल चर्चा होईल, तोपर्यंत ऑपरेशन सिंदूरचीही चर्चा होईल. पंतप्रधान श्री मोदींनी स्वतः आपल्या माता आणि बहिणींच्या सन्मानार्थ या ऑपरेशनचे नाव दिले आहे. ते म्हणाले की, सिंदूरचा आदर हा भारताचा संस्कार आहे आणि या ऑपरेशनला सिंदूर असे नाव देऊन संपूर्ण जगाला हा संदेश देण्यात आला आहे. श्री शाह म्हणाले की, गुजरात आणि भारत मातेचे सुपुत्र श्री मोदी यांनी भारत मातेचे डोके उंचावले आहे आणि देश सुरक्षित केला आहे, ही आपल्या सर्वांसाठी अभिमानाची बाब आहे.

2014 नंतरच्या तिन्ही हल्ल्यांना योग्य उत्तर दिले

श्री शाह म्हणाले की, 2014 मध्ये मोदी पंतप्रधान होण्यापूर्वी दररोज दहशतवादी हल्ले होत असत आणि पाकिस्तानातील दहशतवादी आपल्या सैनिकांना आणि लोकांना मारत असत आणि बॉम्बस्फोट करून निघून जात असत, परंतु त्यांना कोणतेही उत्तर देण्यात आले नाही. श्री मोदींच्या नेतृत्वाखाली देशात तीन मोठे दहशतवादी हल्ले झाले आहेत, पहिला हल्ला उरी येथे, दुसरा पुलवामा येथे आणि तिसरा हल्ला अलिकडेच पहलगाम येथे पाकिस्तान प्रेरित दहशतवाद्यांनी केला आहे. ते म्हणाले की मोदी सरकारने प्रत्येक हल्ल्याला इतक्या ताकदीने उत्तर दिले आहे की आता संपूर्ण जग आश्चर्याने पाहत आहे आणि पाकिस्तान तो अनुभवत आहे. श्री शाह म्हणाले की जेव्हा उरी येथे दहशतवादी हल्ला झाला तेव्हा भारताने सर्जिकल स्ट्राईक करून प्रतिकात्मक प्रत्युत्तर दिले, पुलवामा हल्ल्याला प्रत्युत्तर म्हणून हवाई हल्ला करून इशारा देण्यात आला. परंतु, पाकिस्तान आणि दहशतवादी अजूनही आपले मार्ग बदलले नाहीत आणि त्यांनी पहलगामवर हल्ला केला. यावेळी लष्कराने ऑपरेशन सिंदूर अंतर्गत दहशतवाद्यांचे मुख्यालय उद्ध्वस्त केले. ते म्हणाले की ऑपरेशन सिंदूर विश्लेषणावर जगभरातील सुरक्षा तज्ज्ञांना आश्चर्यचकित करत आहे. भारताने जैश-ए-मोहम्मद आणि लष्कर-ए-तैयबाचे मुख्यालय जमिनीवर उध्वस्त करून पहलगाम दहशतवादी हल्ल्याचा बदला घेतला.

100 हून अधिक दहशतवादी आणि 9 पाकिस्तानी हवाई तळ उद्ध्वस्त केले

श्री शाह म्हणाले की पाकिस्तानी दहशतवाद्यांनी आमच्या निःशस्त्र नागरिकांचा आणि पर्यटकांचा धर्म विचारला आणि त्यांच्या कुटुंबियांसमोर आणि मुलांसमोर भ्याड आणि निर्दयीपणे त्यांची हत्या केली. पहलगाम दहशतवादी हल्ल्याला भारताने आपल्या संस्कृतीनुसार उत्तर दिले. श्री शाह म्हणाले की, भारताने जैश-ए-मोहम्मद आणि लष्कर-ए-तोयबाचे मुख्यालय उडवून दिले आणि शूर भारतीय सैन्याने अशा नऊ अड्ड्या उद्ध्वस्त केल्या जिथे दहशतवाद्यांना तयार आणि प्रशिक्षण दिले जात होते. ते म्हणाले की, आमच्या सैन्याने पाकिस्तानच्या सीमेत 100 किमी आत आणि पाकव्याप्त काश्मीर (पीओके) मध्ये अनेक ठिकाणी जाऊन दहशतवाद्यांना प्रत्युत्तर दिले. आमच्या बॉम्बस्फोटांच्या प्रतिध्वनीने अनेक आंतरराष्ट्रीय दहशतवादी घटनांच्या सूत्रधारांना आणि छावण्यांमध्ये लपलेल्या दहशतवाद्यांना स्पष्ट संदेश दिला आहे की जर भारतातील लोकांशी कोणत्याही प्रकारचे गैरवर्तन आणि दहशतवादी घटना घडली तर त्याचे उत्तर दुप्पट उत्साहाने दिले जाईल.

श्री शाह म्हणाले की, आम्ही फक्त दहशतवादी तळांवर हल्ला केला होता, परंतु पाकिस्तानी सैन्याने 8 मे रोजी कच्छपासून काश्मीर आणि भारताच्या पश्चिम सीमेपर्यंत आमच्या निष्पाप लोकांवर हल्ला करण्याचे धाडस केले. परंतु श्री मोदींच्या कार्यकाळात अधिक मजबूत झालेल्या आमच्या हवाई संरक्षण यंत्रणेने एकही क्षेपणास्त्र आणि ड्रोन भारतीय भूमीवर पडू दिले नाही आणि पाकिस्तान भारताचे कोणत्याही प्रकारे नुकसान करण्यात यशस्वी झाला नाही. ते म्हणाले की, 100 हून अधिक भयानक दहशतवाद्यांचा खात्मा केल्यानंतर, भारताच्या शूर सैनिकांनी 9 मे रोजी पाकिस्तानच्या अनेक हवाई तळांवर आणि 15 ठिकाणी हल्ला केला आणि त्यांच्या हवाई दलाची क्षमता नष्ट केली. श्री शाह म्हणाले की, आता संपूर्ण जग भारतीय सैन्याच्या क्षमतेकडे आश्चर्याने पाहत आहे.

गांधीनगरला 708 कोटी रुपयांचे विकास प्रकल्प मिळाले

श्री शाह यांनी महानगरपालिका आणि गुडा यांच्या वतीने करण्यात येणाऱ्या 708 कोटी रुपयांच्या विकास कामांचे उद्घाटन आणि पायाभरणी केली आणि वाव्होल आणि पेठापूर येथे प्राथमिक आरोग्य केंद्रांचे उद्घाटन केले. त्यांनी सेक्टर 21 आणि 22 ला जोडणाऱ्या नवीन अंडरब्रिजचे उद्घाटन देखील केले. कोलावडा गावात महानगरपालिका आणि टपाल विभागाच्या विविध विकास प्रकल्पांचे उद्घाटन आणि पायाभरणी करताना श्री शाह यांनी कोलावडा अमृत तलावाची तीर्थयात्रा देखील केली. त्यांनी गांधीनगर महानगरपालिकेअंतर्गत 78 प्रकल्पांचे उद्घाटन केले, ज्यामध्ये 575.43 कोटी रुपयांच्या 45 प्रकल्पांचा समावेश आहे. यामध्ये उत्तर विधानसभा मतदारसंघात 168 कोटी रुपयांचे 15 प्रकल्प, दक्षिण विभागात 321.50 कोटी रुपयांचे 22 प्रकल्प आणि दोन्ही प्रदेशांना व्यापणारे 85.26 कोटी रुपयांचे 8 प्रकल्प समाविष्ट आहेत. मुख्य प्रकल्पात सेक्टर-22 पंचदेव मंदिर ते सेक्टर-21 पर्यंत 16.46 कोटी रुपये खर्चाचा अंडरब्रिज आणि कोलवाडा येथे 11.52 कोटी रुपये खर्चाचा तलाव बांधण्यात येणार आहे.

International Year of Cooperatives 2025 Cooperatives Build a Better World

केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांनी मेहसाणा येथे आयोजित कार्यक्रमात भाषण केले

गरिबांच्या घराजवळ आरोग्य सेवा उपलब्ध होतील

सहकार उदय टीम

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली भारत सरकार देशाच्या सर्वांगीण विकासासोबतच आरोग्य क्षेत्रात आमूलाग्र बदल घडवून आणण्यासाठी सतत प्रयत्नशील आहे. सरकारने 2014 पासून देशातील 140 कोटी नागरिकांच्या चांगल्या आरोग्यासाठी एक खूप मोठी मोहीम सुरू केली आहे. गुजरातमधील मेहसाणा येथे श्री के. के. पटेल आणि श्रीमती मधुबेन पटेल नर्सिंग कॉलेजच्या नवनिर्मित इमारतीच्या उद्घाटनप्रसंगी केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांनी या गोष्टींचा पुनरुच्चार केला. स्वच्छ भारत मिशन, फिट इंडिया चळवळ, हर घर जल, हर घर मे शौचालय आणि मिशन इंद्रधनुष यासारख्या व्यापक योजनांद्वारे देशवासीयांचे आरोग्य सुधारण्याच्या सरकारच्या प्रयत्नांवर भर देत ते म्हणाले की, प्रत्येक बालकाचे लसीकरण, पोषण मोहीम आणि आयुष्मान भारत योजनेद्वारे देशातील आरोग्य क्षेत्र मजबूत केले जात आहे. श्री शाह म्हणाले की, सरकार प्रत्येक गरिबाला त्याच्या घराजवळ योग्य आरोग्य सेवा देण्याचा प्रयत्न करत आहे.

ते म्हणाले की, श्री मोदींच्या नेतृत्वाखाली सरकारने 2018

- **आरोग्य बजेट एका दशकात 37 हजार कोटी रुपयांवरून 1.37 लाख कोटी रुपयांपर्यंत वाढवले**
- **नागरिकांच्या चांगल्या आरोग्यासाठी सरकार एक अतिशय व्यापक मोहीम राबवत आहे**
- **एम्सची संख्या 7 वरून 23 पर्यंत वाढवली, तर वैद्यकीय महाविद्यालयांची संख्या 387 वरून 780 पर्यंत वाढवली**
- **आयुष्मान कार्डद्वारे 60 लाख नागरिकांना ५ लाख रुपयांपर्यंत मोफत उपचारांची सुविधा उपलब्ध आहे**
- **गेल्या 10 वर्षात जन औषधी योजनेतून नागरिकांना २५ हजार कोटी रुपयांची स्वस्त औषधे मिळाली**

मध्ये देशातील आरोग्य व्यवस्था मजबूत करण्यासाठी आयुष्मान भारत योजना सुरू केली. या योजनेच्या अंमलबजावणीनंतर 60 लाख गरजू नागरिकांना आयुष्मान कार्ड मिळाले आहे, ज्याद्वारे ते पाच लाख रुपयांपर्यंत

आरोग्य पायाभूत सुविधा मजबूत केल्या, टेलि-मेडिसिन सुविधा वाढवल्या

श्री शाह म्हणाले की 2014 पूर्वी देशाचे आरोग्य बजेट 37 हजार कोटी रुपये होते, जे मोदी सरकारने 2025-26 मध्ये 1 लाख 37 हजार कोटी रुपये केले आहे. आरोग्य क्षेत्राचे बजेट वाढवून सरकारने राष्ट्रीय डिजिटल आरोग्य परिसंस्था तयार केली, आयुष्मान भारत योजना सुरू केली आणि आयुष्मान आरोग्य मंदिरे बांधली. आयुष्मान भारत आरोग्य पायाभूत सुविधा अभियानांतर्गत, 730 मोठ्या सार्वजनिक आरोग्य प्रतिष्ठान आणि 3,382 तहसील-स्तरीय सार्वजनिक आरोग्य प्रतिष्ठान बांधण्यात आले आहेत. 2014 मध्ये देशात फक्त सात अखिल भारतीय वैद्यकीय विज्ञान संस्था (एम्स) होत्या, ज्या आता 23 झाल्या आहेत. या काळात देशातील वैद्यकीय महाविद्यालयांची संख्याही 387 वरून 780 वर दुप्पट झाली आहे. मोदी सरकारने वैद्यकीय शिक्षणासाठी एमबीबीएसच्या जागांची संख्या 51 हजारांवरून 1 लाख 18 हजारांपर्यंत दुप्पट केल्याचे ते म्हणाले. या काळात सरकारने 'मास्टर इन मेडिसिन/सर्जरी'च्या जागांची संख्या 31 हजारांवरून 74 हजारांपर्यंत वाढवली आहे, ज्यामुळे देशातील लोकसंख्येनुसार पात्र डॉक्टरांची गरज पूर्ण होईल, असे ते म्हणाले. आरोग्य क्षेत्राच्या संपूर्ण परिसंस्थेसह टेलि-मेडिसिन सुविधा वाढविण्यात आल्याचे ते म्हणाले. प्रधानमंत्री जन औषधी योजना प्रभावी करून, सरकारने गेल्या 10 वर्षांत नागरिकांना 25 हजार कोटी रुपयांची स्वस्त औषधे उपलब्ध करून दिली आहेत.

मोफत उपचार घेऊ शकतात. ते म्हणाले की, भारतात 70 वर्षांवरील सर्व नागरिकांसाठी 5 लाख रुपयांपर्यंत मोफत उपचारांची व्यवस्था करण्यात आली आहे आणि यासाठी लाभार्थ्यांच्या उत्पन्नाची कोणतीही निश्चित मर्यादा नाही. श्री शाह म्हणाले की, आता प्रत्येक रुग्णालय आयुष्मान भारत योजनेच्या मानकांनुसार बनवले जात आहे. यावेळी त्यांनी राज्यातील रुग्णालयांना त्यांचे रुग्णालये आयुष्मान भारत योजनेच्या मानकांनुसार बनवण्याचे आवाहन केले, जेणेकरून सामान्य जनता आणि रुग्णालय व्यवस्थापन दोघांनाही फायदा होऊ शकेल.

श्री शाह म्हणाले की, उद्घाटन झालेले नर्सिंग कॉलेज 3700 चौरस मीटर क्षेत्रात पसरलेले आहे आणि बी.एससी. नर्सिंगसह जवळजवळ सर्व नर्सिंग संबंधित अभ्यासक्रम या संस्थेत सुरू करण्यात आले आहेत. व्याख्यान कक्ष, प्रयोगशाळा, ग्रंथालय आणि कार्यालय यासारख्या सुविधांनी सुसज्ज असलेली ही इमारत परिसरातील तरुणांना सुलभ आणि सुलभ वैद्यकीय शिक्षण देईल. हे नर्सिंग कॉलेज 65 वर्षांपासून नर्सिंग शिक्षणात महत्त्वाची भूमिका बजावत आहे. महिला वसतिगृहाचे कामही प्रगतीपथावर आहे. कर्करोग रुग्णालयाच्या स्थापनेचे कामही लवकरच सुरू होण्याची शक्यता आहे, ज्याचा फायदा येत्या काळात या भागातील लोकांना, विशेषतः गरीब नागरिकांना होईल. देणग्यांमधून सुरू झालेले रुग्णालय चालवणे आणि ते अत्याधुनिक बनवणे ही समाजाची जबाबदारी आहे असे त्यांनी सांगितले.

नवी दिल्लीत नवीन ओसीआय पोर्टल सुरू करताना अमित शाह म्हणाले

अनिवासी भारतीयांना घरी परतताना कोणतीही अडचण येणार नाही.

➲ **परदेशी नागरिकांची नोंदणी सुलभ करण्यासाठी अद्ययावत वापरकर्ता इंटरफेससह नवीन ओसीआय पोर्टल सुरू.**

सहकार उदय टीम

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली, भारत आपल्या ओसीआय कार्डधारक नागरिकांना जागतिक दर्जाच्या इमिग्रेशन सुविधा देण्यासाठी सतत प्रयत्न करत आहे. जगातील अनेक देशांमध्ये राहणाऱ्या भारतीय वंशाच्या नागरिकांना भारतात येताना आणि येथे राहताना कोणतीही गैरसोय होऊ नये यासाठी आम्ही प्रयत्नशील आहोत. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांनी नवी दिल्लीत नवीन ओव्हरसीज सिटीझन ऑफ इंडिया (ओसीआय) पोर्टल सुरू करताना हे संकल्प व्यक्त केले. यावेळी, श्री शाह म्हणाले की परदेशी नागरिकांची नोंदणी सुलभ करण्यासाठी नवीन ओसीआय पोर्टल अद्ययावत वापरकर्ता इंटरफेससह सुरू करण्यात आले आहे. ते म्हणाले की हे नवीन पोर्टल विद्यमान 50 लाखांहून अधिक ओसीआय कार्डधारक आणि नवीन वापरकर्त्यांना चांगली कार्यक्षमता, वाढीव सुरक्षा आणि वापरकर्ता-अनुकूल अनुभव प्रदान करेल. नवीन ओसीआय पोर्टल https://www.oci.gov.in/ वर उपलब्ध आहे.

गेल्या 11 वर्षातील लक्षणीय तांत्रिक प्रगती आणि ओसीआय कार्डधारकांकडून मिळालेल्या अभिप्राय लक्षात घेऊन, विद्यमान कमतरता दूर करण्यासाठी आणि वापरकर्त्यांचा अनुभव सुधारण्यासाठी एक नवीन ओसीआय पोर्टल विकसित करण्यात आले आहे. नवीन ओसीआय सेवा पोर्टलमध्ये अनेक वापरकर्ता-अनुकूल वैशिष्ट्ये समाविष्ट करण्यात आली आहेत. त्याच्या कार्यात्मक वैशिष्ट्यांमध्ये नोंदणी फॉर्ममधील वापरकर्त्यांच्या प्रोफाइल तपशीलांचे ऑटो-फिल, पूर्ण झालेले आणि अंशतः भरलेले अर्ज प्रदर्शित करणारा डॅशबोर्ड, अर्जदारांसाठी एकात्मिक ऑनलाइन पेमेंट गेटवे, अर्जाच्या प्रकारानुसार अपलोड करायच्या आवश्यक कागदपत्रांचे वर्गीकरण आणि अंतिम सबमिशनपूर्वी कोणत्याही टप्प्यावर अर्जात सुधारणा करण्याचा पर्याय समाविष्ट आहे. पोर्टलमध्ये एकात्मिक एफएक्यू, अर्ज अंतिम दाखल करण्यापूर्वी माहिती पडताळण्यासाठी अर्जदारांना स्मरणपत्रे, निवडलेल्या अर्ज प्रकारावर आधारित पात्रता निकष आणि आवश्यक कागदपत्रे प्रदर्शित करणे, अर्जदारांचे छायाचित्रे आणि स्वाक्षरी अपलोड करण्यासाठी इन-बिल्ट इमेज क्रॉपिंग टूल देखील आहेत. नवीन ओसीआय पोर्टलमध्ये पायाभूत सुविधांचे आधुनिकीकरण, एकाधिक वेब सर्व्हरसह उच्च उपलब्धता आणि नवीनतम ऑपरेटिंग सिस्टमवर लोड बॅलन्सर्स, म्हणजेच रेड हॅट 9, आणि सॉफ्टवेअर आणि प्लॅटफॉर्म अपग्रेडसह अनेक तांत्रिक वैशिष्ट्ये देखील आहेत. हे प्रगत सुरक्षा प्रोटोकॉल लागू करून डेटा गोपनीयता आणि सुरक्षितता देखील सुनिश्चित करते. यामध्ये, डेटा स्टोरेज आणि अॅक्सेस सर्व उपकरणांशी सुसंगत बनवण्यासाठी केंद्रीकृत आणि ऑप्टिमाइझ केले गेले आहे आणि ते मोबाइल फ्रेंडली देखील आहे. याशिवाय, हे पोर्टल सायबर सुरक्षेच्या दृष्टिकोनातून देखील सुरक्षित आहे.

नागरिकत्व कायदा, 1955 मध्ये केलेल्या दुरुस्तीद्वारे देशात 2005 मध्ये ओव्हरसीज सिटीझन ऑफ इंडिया (ओसीआय) कार्डधारक योजना सुरू करण्यात आली. या योजनेत भारतीय वंशाच्या व्यक्तींना भारताचे परदेशी नागरिक म्हणून नोंदणी करण्याची तरतूद आहे, जर ते 26 जानेवारी 1950 रोजी किंवा त्यानंतर भारताचे नागरिक असतील किंवा त्या तारखेला नागरिक होण्यास पात्र असतील. तथापि, जे व्यक्ती स्वतः, त्यांचे पालक, आजी-आजोबा आणि पणजोबा पाकिस्तान किंवा बांगलादेशचे नागरिक आहेत किंवा तिथे राहिले आहेत ते यासाठी पात्र नाहीत. सध्या कार्यरत असलेले ओसीआय सेवा पोर्टल 2013 मध्ये विकसित केले गेले होते, जे आता परदेशातील 180 हून अधिक भारतीय मिशन तसेच 12 परदेशी प्रादेशिक नोंदणी कार्यालयांमध्ये कार्यरत आहे आणि दररोज सुमारे 2000 अर्जांवर प्रक्रिया करते.

सहकारी संस्था सामाजिक-आर्थिक परिवर्तनाचे एक शक्तिशाली इंजिन आहेत

सहकार उदय टीम

➲ **एनसीडीसी कृषी उत्पादनांचे उत्पादन, विपणन, साठवणूक, निर्यात आणि आयात करण्यात मदत करते**

➲ **एनसीडीसीच्या गतिमान विकास कार्यक्रमांद्वारे सहकारी संस्था बळकट होत आहेत**

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली भारत सरकार सहकारी क्षेत्राद्वारे कोट्यवधी शेतकऱ्यांचे जीवनमान सुधारण्यासाठी वचनबद्ध आहे. सरकार देशाला स्वावलंबी बनवण्यासाठी सहकार्याद्वारे ठोस धोरणात्मक पातळीवर काम करत आहे आणि या दिशेने राष्ट्रीय सहकारी विकास महामंडळाची (एनसीडीसी) महत्त्वाची भूमिका आहे. अशा परिस्थितीत, केंद्रीय सहकार राज्यमंत्री श्री मुरलीधर मोहोळ यांनी एनसीडीसीच्या प्रगती आणि धोरणात्मक उपक्रमांचा आढावा घेण्यासाठी एनसीडीसीच्या वरिष्ठ अधिकाऱ्यांशी चर्चा केली. सहकारी परिसंस्था मजबूत करण्यासाठी सरकारच्या अटल वचनबद्धतेवर भर देत, त्यांनी एनसीडीसीच्या गतिमान विकास कार्यक्रमांद्वारे ग्रामीण समृद्धी, समावेशक वाढ आणि सामाजिक-आर्थिक परिवर्तनाचे एक शक्तिशाली इंजिन म्हणून सहकारी संस्थांचा वापर करण्यावर पुन्हा भर दिला. पंतप्रधान श्री मोदी यांचा 'सहकारातून समृद्धी' हा संकल्प पूर्ण करण्यासाठी एकत्रितपणे पुढे जाण्यासाठी श्री मोहोळ यांनी सर्वांना प्रेरणा दिली. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांच्या मार्गदर्शनाखाली सहकार मंत्रालयाची स्थापना झाल्यानंतर, सहकारी उपक्रमांमधून मिळालेले यश राष्ट्रीय विकासासाठी उत्प्रेरक ठरत आहे, असे ते म्हणाले.

देशात सहकारी विकासाला चालना देण्यासाठी एनसीडीसीने प्रशंसनीय योगदान दिले आहे. एनसीडीसी नेहमीच सहकारी क्षेत्रासाठी नाविन्यपूर्ण उपाय प्रदान करण्यात सक्रिय आहे आणि शेतकऱ्यांच्या फायद्यासाठी ते सहकारी संस्थांद्वारे त्यांच्या कृषी योजना आणि कार्यक्रम प्रभावीपणे चालवत आहे. सर्व राज्ये आणि राज्य सहकारी संस्था एलसीडीसीच्या कर्ज योजनांचा लाभ घेऊ शकतात. खरं तर, एनसीडीसी ही देशातील सहकारी संस्थांच्या विकासासाठी सर्वात पसंतीची वित्तीय संस्था आहे, जी पायाभूत सुविधा आणि व्यवसाय विकास तसेच त्यांच्या आर्थिक उन्नती आणि क्षमता बांधणीसाठी सहकारी संस्थांना आर्थिक मदत पुरवते. प्राथमिक आणि माध्यमिक स्तरावरील सहकारी संस्थांना वित्तपुरवठा करण्यासाठी राज्य सरकारांना कर्ज आणि अनुदान देऊन ते सहकारी विकासाला गती देते. एनसीडीसी कृषी उत्पादनांचे उत्पादन, विपणन, साठवणूक, निर्यात आणि आयात यासाठी कार्यक्रमांची योजना आखते, प्रोत्साहन देते आणि वित्तपुरवठा करते. हे महामंडळ ग्रामीण औद्योगिक सहकारी क्षेत्रातील प्रकल्पांना आर्थिक मदत पुरवते आणि ग्रामीण भागात जलसंधारण आणि सिंचन यासारख्या सेवांना वित्तपुरवठा करते. यामुळे आंतरराष्ट्रीय स्तरावर आपल्या देशाच्या सहकारी चळवळीची एक वेगळी ओळख निर्माण होत आहे.

राष्ट्रीय सहकारी विकास महामंडळाने गेल्या काही वर्षांत विविध क्षेत्रातील सहकारी संस्थांसाठी नवीन योजना सुरू केल्या आहेत. यामध्ये बचत गटांसाठी 'स्वयंशक्ती सहकार'; दीर्घकालीन कृषी कर्जासाठी 'दीर्घकालीन शेतकरी सहकार'; दुग्धव्यवसायासाठी 'दुग्धव्यवसाय सहकार' आणि महिला सहकारी संस्थांसाठी 'नंदिनी सहकार' यांचा समावेश आहे. एनसीडीसीने 2023-24 या आर्थिक वर्षात सहकारी विकासासाठी एकूण 60,618.47 कोटी रुपयांचे वितरण केले आणि आर्थिक मदतीचे वितरण 48 टक्क्यांनी वाढवले. एनसीडीसीने 2026-27 या आर्थिक वर्षापर्यंत सुमारे एक लाख कोटी रुपयांचे कर्ज वाटप करण्याचे उद्दिष्ट ठेवले आहे. 2024-25 या आर्थिक वर्षातही एनसीडीसीने सुमारे 66 हजार कोटी रुपये वाटप केले आहेत. सहकारी क्षेत्राच्या विकासासाठी, ते आता तुलनेने कमी दराने अतिरिक्त 2000 कोटी रुपये दीर्घकालीन कर्ज वितरित करण्यास सक्षम असेल. महामंडळाने खोल समुद्रातील ट्रॉलर्सना वित्तपुरवठा करण्याचे काम देखील हाती घेतले आहे.

नॅनो युरिया आणि नॅनो डीएपीच्या यशानंतर

इफकोने नॅनो झिंक आणि नॅनो कॉपर लाँच केले

सहकार उदय टीम

- **पंतप्रधान श्री मोदी यांचे 'सहकारातून समृद्धी' हे स्वप्न साकार करणारे इफकोचे वाढीचे आकडे**
- **2024-25 या आर्थिक वर्षात इफकोची उत्कृष्ट कामगिरी, नॅनो खतांच्या विक्रीत 47 टक्क्यांनी वाढ**

जगातील नंबर वन सहकारी संस्था इफको, शेतकऱ्यांकडून नॅनो खतांना मिळालेल्या चांगल्या प्रतिसादामुळे उत्साहित आहे. नॅनो युरिया आणि नॅनो डीएपीच्या यशानंतर, इफको आता नॅनो झिंक आणि नॅनो कॉपर बाजारात विक्रीसाठी उपलब्ध करून दिले आहे. लवकरच नॅनो एनपीके देखील लाँच केले जाईल. इफकोच्या 54 व्या वार्षिक सर्वसाधारण सभेच्या (एजीएम) बैठकीत, देशभरातील शेतकरी आणि सहकारी बांधवांनी नॅनो खतांच्या वापरामुळे पीक उत्पादकता वाढण्याची आणि मातीची गुणवत्ता सुधारण्याची कहाणी सांगितली.

नॅनो खतांच्या विक्रीत झालेली जोरदार वाढ देखील त्यांच्या यशाची कहाणी सांगत आहे. इफकोचे अध्यक्ष श्री दिलीप संघानी आणि व्यवस्थापकीय संचालक डॉ. उदय शंकर अवस्थी यांनी माहिती दिली की, 2024-25 या आर्थिक वर्षात नॅनो खतांच्या विक्रीत 47 टक्क्यांनी वाढ झाली आहे. या कालावधीत, 365.05 लाख नॅनो खतांच्या बाटल्या विकल्या गेल्या, तर मागील आर्थिक वर्षात (2023-24) 248.95 लाख बाटल्या विकल्या गेल्या. 2024-25 या आर्थिक वर्षात विकल्या गेलेल्या बाटल्यांपैकी २६८ लाख बाटल्या नॅनो युरिया प्लस (लिक्विड) आणि 97 लाख बाटल्या नॅनो डीएपी (लिक्विड) च्या होत्या. 2023-24या आर्थिक वर्षाच्या तुलनेत नॅनो युरिया प्लस (लिक्विड) ची विक्री 31 टक्के जास्त आहे आणि नॅनो डीएपी (लिक्विड) ची विक्री 118 टक्के जास्त आहे. ही विक्री 12 लाख टन पारंपारिक युरिया आणि 4.85 लाख टन पारंपारिक डीएपीच्या समतुल्य आहे. या आर्थिक वर्षात, इफकोने 3,811 कोटी रुपयांचा करपूर्व नफा कमावला आणि 41,244 कोटी रुपयांची उलाढाल नोंदवली.

श्री दिलीप संघानी म्हणाले की, इफकोच्या नेत्रदीपक वाढीच्या आकडेवारीमुळे 'सहकार से समृद्धी' हे स्वप्न साकार होत आहे, ही देशातील संपूर्ण सहकारी क्षेत्रासाठी अभिमानाची बाब आहे. शेतकऱ्यांची ही सहकारी संस्था सलग तीन आर्थिक वर्षापासून 3,000 कोटी रुपयांपेक्षा जास्त नफा नोंदवत आहे. इफकोने आपल्या सदस्यांना पेड-अप शेअर भांडवलावर 20 टक्के लाभांश दिला आहे. गेल्या 23 वर्षांपासून सदस्यांना असा लाभांश सतत दिला जात आहे. ते म्हणाले की, केंद्रीय रसायने आणि खते मंत्रालयाच्या पाठिंब्याने, नॅनो खते हे इफकोसाठी एक प्रमुख केंद्रबिंदू राहिले आहेत. व्यापक जागरूकता मोहिमा आणि संशोधनामुळे शेतकऱ्यांमध्ये त्यांची स्वीकृती वाढण्यास मदत झाली आहे.

इफकोचे व्यवस्थापकीय संचालक डॉ. उदय शंकर अवस्थी म्हणाले की, इफको लवकरच मातीत मूलभूत डोस म्हणून वापरण्यासाठी दाणेदार स्वरूपात नॅनो

एनपीके खत लाँच करेल. नॅनो एनपीके खतामध्ये मॅग्नेशियम, सल्फर, जस्त आणि तांबे भरपूर प्रमाणात असते जे पिकांची उत्पादकता वाढविण्यास आणि पोषक तत्वांचे नुकसान कमी करण्यास मदत करेल. लिक्विड नॅनो युरिया प्लस आणि लिक्विड नॅनो डीएपी सोबत, ते मातीतून पारंपारिक रासायनिक खतांचा वापर कमी करू शकते. यामुळे प्राथमिक पोषक तत्वांचा उच्च वापर कार्यक्षमतेसह संतुलित पोषणाला प्रोत्साहन मिळेल. त्यांनी माहिती दिली की सूक्ष्म पोषक तत्वांची गरज पूर्ण करण्यासाठी, इफकोने नॅनो झिंक (द्रव) आणि नॅनो कॉपर (द्रव) देखील शेतकऱ्यांना 100 मिली बाटल्यांमध्ये उपलब्ध करून दिले आहेत. त्याची किंमत प्रति बाटली 200 रुपये ठेवण्यात आली आहे.

डॉ. अवस्थी यांनी माहिती दिली की इफको शेतकऱ्यांना नॅनो खतांच्या फायद्यांबद्दल जागरूक करत आहे. नॅनो तंत्रज्ञान, ड्रोन तंत्रज्ञान आणि कृत्रिम बुद्धिमत्ता (एआय) वापरून, इफको देशाच्या शेती आणि अन्न व्यवस्थेत बदल घडवून आणत आहे. नॅनो खतांना जगभरात मान्यता मिळत आहे. अमेरिका, ब्राझील, केनिया, स्लोव्हेनिया, मॉरिशस, झांबिया, नेपाळ आणि बांगलादेश सारखे देश त्यात रस घेत आहेत. इफको ब्राझीलमध्ये नॅनो खत प्रकल्प देखील उभारत आहे ज्यासाठी ब्राझील सरकार मोफत जमीन देण्यासोबतच कर सवलत आणि इतर मूलभूत सुविधा देत आहे. इफकोने

3,811
कोटी रुपयांचा करपूर्व नफा

40 हून अधिक देशांमध्ये आपली उपस्थिती वाढवली आहे. याशिवाय, इफको त्यांच्या कलोल प्रकल्पात 'देशी' बियाण्यांसह स्वदेशी शोधांचे जतन करण्यासाठी एक अत्याधुनिक बियाणे संशोधन केंद्र देखील बांधत आहे. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शहा यांनी अलीकडेच या केंद्राची पायाभरणी केली."

54 व्या वार्षिक सर्वसाधारण सभेत, इफकोने 2023-24 या वर्षासाठी 'इफको सहकारिता रत्न पुरस्कार' आणि 'इफको सहकारिता बंधू पुरस्कार' देऊन दोन प्रतिष्ठित सहकारी व्यक्तींना सन्मानित केले. गुजरातमधील महुवा प्रदेश सहकारी साखर उद्योग मंडळी लिमिटेडचे संस्थापक श्री मानसिंगभाई कल्याणजीभाई पटेल यांना 'इफको सहकारिता रत्न पुरस्कार' देऊन सन्मानित करण्यात आले. त्यांनी त्यांच्या प्रयत्नांद्वारे सहकारी चळवळीला बळकटी देण्यासाठी सहकारी संस्थांमध्ये तळागाळात काम केले आहे. हरियाणाचे श्री अमरिक सिंग यांना 'इफको सहकारिता बंधू पुरस्कार' प्रदान करण्यात आला. कृषी क्षेत्रातील त्यांच्या अनुकरणीय सेवेबद्दल हरियाणा सरकारने त्यांना

41,244
कोटी रुपयांची उलाढाल

यापूर्वीही सन्मानित केले आहे.

डॉ. अवस्थी यांच्या मते, इफकोने पीक उत्पादकता वाढविण्यासाठी आणि मातीचे आरोग्य जपण्यासाठी नॅनो खतांमध्ये सुमारे 2,500 कोटी रुपये गुंतवले आहेत. जुलै 2024 मध्ये देशभरात 'मॉडेल नॅनो व्हिलेज अँड क्लस्टर प्रोजेक्ट' सुरू करण्यात आला, ज्यामध्ये 203 गाव समूह (प्रत्येकी 2000 एकर) निवडण्यात आले. आतापर्यंत, नॅनो व्हिलेज पोर्टलवर 90,000 हून अधिक शेतकरी नोंदणीकृत आहेत, ज्यांनी नॅनो खतांचा वापर केला. त्यांच्या 5 लाख एकर जमिनीपैकी 72,000 एकर जमिनीवर कृषी ड्रोनद्वारे फवारणी करण्यात आली. या उपक्रमामुळे रासायनिक खतांचा वापर 28.73 टक्क्यांनी कमी झाला आणि पीक उत्पादन 5.8 टक्क्यांनी वाढले.

भारतात आणि परदेशात 35,600 हून अधिक सहकारी संस्था आणि 10 प्लांटच्या जाळ्यासह, इफको ही भारतातील आघाडीची खत उत्पादक कंपनी आहे, जी देशभरातील 5 कोटींहून अधिक शेतकऱ्यांना सेवा देते.

बिहारच्या सीमांचलमध्ये इफ्को नॅनो खत आणि ड्रोन तंत्रज्ञानाच्या नवोपक्रमाचा परिणाम

मखाना लागवडीमुळे शेतकरी समृद्ध होत आहेत

सुरुची कुमारी

बिहार ही सांस्कृतिक आणि कृषी संपत्तीने समृद्ध भूमी आहे आणि मखाना हा त्याचा सर्वात मौल्यवान खजिना आहे. मिथिला प्रदेशात विशेषतः उगवले जाणारे मिथिला मखाना हे पौष्टिक मूल्य, औषधी मूल्य आणि आर्थिक महत्त्वामुळे केवळ बिहारसाठीच नव्हे तर संपूर्ण देशासाठी अभिमानाचे प्रतीक बनले आहे. प्रथिने, फायबर, कॅल्शियम, मॅग्नेशियम, लोह आणि फॉस्फरसने समृद्ध असलेले मखाना हे एक पौष्टिक सुपरफूड आहे आणि शेतकऱ्यांसाठी उत्पन्नाचा एक महत्त्वाचा स्रोत म्हणून, ते बिहारच्या ग्रामीण अर्थव्यवस्थेचा एक मजबूत आधार देखील आहे. राज्यातील पूर्णिया, कटिहार, अररिया, किशनगंज, सहरसा, सुपौल, दरभंगा आणि मधुबनी जिल्हे हे मखाना लागवडीचे प्रमुख केंद्र आहेत. राज्यात, एकट्या कटिहारमध्ये 6,840 हेक्टर आणि पूर्णियामध्ये 6,55o हेक्टरमध्ये मखाना लागवड केली जाते. मखानाच्या वाढत्या मागणीमुळे शेतकऱ्यांनी उच्च उत्पादकता मिळविण्यासाठी नाविन्यपूर्ण लागवड तंत्रांचा शोध घेतला आहे.

या संदर्भात, पूर्णिया जिल्ह्यातील ईस्ट ब्लॉकमधील कवैया गावातील मखाना शेतकऱ्यांनी 2024 मध्ये एक ऐतिहासिक पुढाकार घेतला आणि पहिल्यांदाच मखाना शेतीमध्ये ड्रोन तंत्रज्ञानाद्वारे इफ्को नॅनो युरिया प्लस आणि नॅनो डीएपीची फवारणी केली. यामुळे आशादायक परिणाम मिळाले आणि पानांच्या वाढीमध्ये लक्षणीय सुधारणा झाली आणि कुजण्याच्या आजारांमध्ये लक्षणीय घट झाली. हा नवोपक्रम शेतकऱ्यांसाठी खूप फायदेशीर ठरला आणि त्यामुळे पारंपारिक खतांच्या तुलनेत पीक उत्पादनात 10-15 टक्के वाढ झाली. या उपक्रमाचा मोठा परिणाम झाला आहे आणि शेतकऱ्यांमध्ये नॅनो खतांची लोकप्रियता वाढली आहे. चालू पीक वर्ष 2025 मध्ये, नीरज

कुमार नावाच्या शेतकऱ्याने 35 एकर क्षेत्रात मखाना लागवड केली आहे आणि इफ्को नॅनो खतांचा वापर करून दोन वेळा फवारणी केली आहे. पानांच्या विकासाच्या टप्प्यात आणि नंतर फुलांच्या सुरुवातीच्या टप्प्यात फुलांच्या काळापर्यंत नॅनो खताचा वापर मखानासाठी खूप फलदायी ठरला आहे.

मखाना हे जलचर पीक असल्याने आणि त्याची मुळे मातीतून मर्यादित पोषक तत्वे शोषून घेत असल्याने, पानांद्वारे त्याला पोषण देणे हा एक गेम-चेंजर म्हणून उदयास आला आहे. या दिशेने ठोस पाऊल उचलत, इफ्कोने गेल्या वर्षी 2024 मध्ये पूर्णिया जिल्ह्यातील 780 एकरपेक्षा जास्त क्षेत्रावर ड्रोनद्वारे फवारणी केली. 2025 च्या सुरुवातीच्या महिन्यांत, विशेषतः एप्रिल-मे मध्ये, 410 एकर मखाना क्षेत्रात फवारणी करण्यात आली आणि हे क्षेत्र दिवसेंदिवस वाढत आहे. सीमांचल, कोसी आणि मिथिला प्रदेशातील शेतकऱ्यांमध्ये या परिवर्तनकारी नॅनो तंत्रज्ञानाचा अवलंब करण्यासाठी उत्साह वाढत आहे. पूर्णिया येथील कृषी महाविद्यालयाचे मखाना शास्त्रज्ञ डॉ. अनिल कुमार यांच्या मते, 'इफ्को नॅनो डीएपी हे मखाना पिकासाठी चमत्कारापेक्षा कमी नाही. प्रति लिटर फक्त 5 मिली ते प्रभावी फॉस्फेट वितरण सुनिश्चित करते. याव्यतिरिक्त, इफ्को नॅनो युरिया प्लस (3 मिली/लिटर), सागरिका आणि कडुलिंबाचे तेल (5 मिली/लिटर) यांचे मिश्रण मखाना बियाणे अधिक पौष्टिक आणि व्यावसायिकदृष्ट्या व्यवहार्य बनवते.'

या नवोपक्रमाचा एक महत्त्वाचा आधारस्तंभ म्हणजे ड्रोन तंत्रज्ञान. ड्रोन केवळ वेळ आणि श्रम वाचवत नाहीत तर एकसमान आणि अचूक फवारणी देखील सुनिश्चित करतात, ज्यामुळे खर्च कमी होतो. शाश्वत, फायदेशीर आणि पर्यावरणपूरक शेतीकडे हे एक धाडसी पाऊल आहे. इफ्कोच्या नॅनो खते आणि ड्रोन तंत्रज्ञानामुळे बिहारमध्ये मखाना लागवडीत क्रांती घडत आहे. सीमांचलमध्ये मखाना लागवड वाढत आहे आणि नवीन विज्ञान आणि कृषी नवोपक्रमांना एका नवीन आशेने महत्त्व प्राप्त होत आहे. हा बदल केवळ शेतीला आकार देत नाही तर शेतकऱ्यांचे भविष्य देखील सक्षम करत आहे. या क्रांतीद्वारे, बिहार आणि पश्चिम बंगाल आणि आसाम सारख्या शेजारील भागात मखाना लागवडीचा विस्तार करण्याची आशा निर्माण झाली आहे, जिथे हे पीक आधीच घेतले जाते आणि आता वाढीच्या अफाट शक्यता अधिक बळकट होत आहेत. अशाप्रकारे, इफ्को नॅनो खते आणि ड्रोन तंत्रज्ञानाच्या मदतीने जागतिक व्यासपीठावर अभूतपूर्व पातळीवर आपली मखाना लागवड वाढवू शकते.'

-लेखक इफ्कोच्या मार्केटिंग विभागात काम करतात

राष्ट्रीय आर्थिक विकासात सहकारी संस्थांची महत्त्वाची भूमिका

सहकार उदय टीम

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या 'सहकारातून समृद्धी' या संकल्पाच्या अनुषंगाने, केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांच्या नेतृत्वाखाली देशातील सहकारी चळवळ अभूतपूर्व वेगाने विकसित आणि विस्तारित आहे. या दिशेने एक अर्थपूर्ण पाऊल म्हणून, अलिकडेच भारतीय कृषी संशोधन परिषद (आयसीएआर), नवी दिल्लीच्या राष्ट्रीय कृषी अर्थशास्त्र आणि धोरण संशोधन संस्थेत (एनएइपी) कृषी आणि ग्रामीण विकासात उच्च तंत्रज्ञान आणि नवीन युगातील तंत्रज्ञानाचा अवलंब करण्यासाठी एक उपक्रम हाती घेण्यात आला. । आयसीएआर -एनआयएइपी आणि जागतिक सहकारी आर्थिक मंच यांनी संयुक्तपणे आयोजित केलेल्या या उच्चस्तरीय राष्ट्रीय गोलमेज परिषदेत, 'सहकारी वस्तू आणि आर्थिक क्षेत्रांद्वारे सहकारी आर्थिक संरचना' यावर सविस्तर विचारमंथन करण्यात आले, ज्याने भारताच्या आर्थिक आणि सामाजिक धोरणात्मक परिदृश्याला आकार देण्यात आणि सामूहिक कृतीद्वारे समावेशक वाढ, तळागाळातील सक्षमीकरण आणि शाश्वत विकासाचा मार्ग तयार करण्यात सहकारी संरचनांच्या महत्त्वाच्या भूमिकेची पुष्टी केली. यामध्ये, भारताच्या आर्थिक विकासाचा मुख्य वाहक म्हणून सहकारी क्षेत्र विकसित करण्याच्या शक्यता आणि धोरणांवर सखोल चर्चा झाली.

राष्ट्रीय सहकारी संघाचे (एनसीयूआय) अध्यक्ष दिलीप संघानी यांनी या उपक्रमाचे कौतुक केले आणि सांगितले की कोणत्याही क्षेत्राच्या यश आणि समृद्धीसाठी उत्पादन, उत्पादकता, गुणवत्ता आणि विपणनाची एक मजबूत व्यवस्था आवश्यक आहे. यासाठी प्रशिक्षण, सहकार्य आणि प्रकल्पांच्या स्वरूपात ठोस यंत्रणा विकसित करण्याची आवश्यकता आहे, ज्यामुळे सहकारी चौकटीद्वारे देशाचा आर्थिक विकास वेगवान होईल यावर त्यांनी भर दिला.

भारतीय कृषी संशोधन परिषद (आयसीएआर) देशभरातील सहकारी क्षेत्रातील आघाडीचे तज्ज्ञ, धोरणकर्ते आणि व्यावसायिक उपस्थित होते.

अर्थपूर्ण संवाद आणि सहकार्याद्वारे ग्रामीण विकास, सामाजिक समानता आणि समावेशक धोरणांना चालना देण्यात सहकारी चळवळीच्या भूमिकेबद्दल त्यांनी राष्ट्रीय गोलमेज परिषदेचे कौतुक केले आणि भारताच्या सहकारी अर्थव्यवस्थेचा पाया मजबूत करण्यासाठी हा एक प्रशंसनीय प्रयत्न असल्याचे म्हटले. यावेळी, 'इंडियन फार्मर्स फर्टिलायझर कोऑपरेटिव्ह लिमिटेड' (इफको) चे व्यवस्थापकीय संचालक डॉ. उदय शंकर अवस्थी यांनी विशेषतः देशाच्या ग्रामीण परिदृश्यात नॅनो खते कसे बदल आणत आहेत यावर भर दिला. या राष्ट्रीय गोलमेज परिषदेला देशभरातील सहकारी क्षेत्रातील तज्ज्ञ, धोरणकर्ते आणि शिक्षणतज्ज्ञ उपस्थित होते. भारताच्या आर्थिक प्रगतीमध्ये सहकाराच्या भूमिकेबद्दल, तज्ञांनी एकमताने मान्य केले की जर सहकार संरचना मजबूत केली तर ती देशाच्या अर्थव्यवस्थेला नवीन उंचीवर नेऊ शकते.

या कार्यक्रमादरम्यान, तीन प्रतिष्ठित व्यक्तींना त्यांच्या अपवादात्मक योगदानाबद्दल राष्ट्रीय पुरस्कारांनी सन्मानित करण्यात आले. प्राध्यापक डॉ. मल्लिका कुमार यांना त्यांच्या सखोल कौशल्यासाठी आणि सहकारी शिक्षणासाठी सतत वचनबद्धतेसाठी तसेच समतापूर्ण, ज्ञान-चालित समाज निर्माण करण्याच्या त्यांच्या प्रयत्नांसाठी रोमाशा पुरस्कार 2025 प्रदान करण्यात आला. ग्रामीण विकासातील त्यांच्या नाविन्यपूर्ण आणि समावेशक धोरणांसाठी सुश्री कामना झा यांना 'लक्ष्मी सहगल ग्लोबल अवॉर्ड 2025' प्रदान करण्यात आला. त्यांच्या नेतृत्वाखाली, 'रिव्हर्स मायग्रेशन' उपक्रमाने ग्रामीण उपजीविका पुनरुज्जीवित करण्यात महत्त्वाची भूमिका बजावली आहे. डॉ. उमाकांत दास यांना सार्वजनिक धोरण, सामाजिक समता आणि ग्रामीण प्रगतीसाठी त्यांच्या आयुष्यभराच्या समर्पणाबद्दल 'एलव्हीएस पब्लिक पॉलिसी 2025 लाईफटाईम अचिव्हमेंट अवॉर्ड' देऊन सन्मानित करण्यात आले. डॉ. पी.एस. यांच्यासह अनेक मान्यवरांना या पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले. या राष्ट्रीय परिषदेत आयसीएआर-एनएईपीचे संचालक बिर्थल, इफकोचे मार्केटिंग संचालक योगेंद्र कुमार, नीति आयोगाचे प्रल्हाद सिंग, जगदीप सिंग नकाई, कमल त्रिपाठी, एमएसपी समितीचे सदस्य श्री विनोद आनंद आणि आयआरएमएचे संचालक डॉ. उमाकांता दास आणि प्राध्यापक डॉ. मल्लिका कुमार यांनी भाग घेतला.

सेंद्रिय आणि स्वावलंबी शेतीसाठी गौग्राम जनजागरण यात्रा प्रेरणादायी आहे

सहकार उदय टीम

- इफको या आघाडीच्या सहकारी संस्थेच्या सहकार्याने 24 गावांमधील 30,000 हून अधिक शेतकऱ्यांपर्यंत गौग्राम जनजागरण यात्रा 2025 पोहोचली
- या मोहिमेचा उद्देश लोकांना शेतीमध्ये गायींचे महत्त्व पटवून देणे आहे
- शेतकऱ्यांना नॅनो खते आणि जैवविघटनशील पदार्थांच्या वापरासह शाश्वत पद्धतींबद्दल शिक्षित केले जात आहे
- ग्रामीण शेतकऱ्यांना रसायनमुक्त आणि फायदेशीर शेतीसाठी वैज्ञानिक आणि व्यावहारिक प्रशिक्षण

भारताच्या कृषी व्यवस्थेत गायींना विशेष महत्त्व आहे. सेंद्रिय शेती, माती आरोग्य आणि ग्रामीण अर्थव्यवस्थेत त्यांनी महत्त्वाची भूमिका बजावली आहे. परंतु, गेल्या दशकांमध्ये, गायी दूध देत नसल्यास त्यांना दुर्लक्षित करून विकण्याचा विचार समाजात वाढला आहे. लोकांचा हा दृष्टिकोन सुधारण्यासाठी आणि गायींचे हरवलेले मूल्य पुनर्संचयित करून ग्रामीण सक्षमीकरणाला प्रोत्साहन देण्यासाठी, छत्तीसगड राज्यात 'गौग्राम जनजागरण यात्रा 2025' सुरू करण्यात आली आहे. गायींवर आधारित शेतीबद्दल जागरूकता पसरवण्यासाठी आणि स्वावलंबी शेतीला प्रोत्साहन देण्यासाठी, सर्वोच्च सहकारी संस्था इफकोने गोसेवा आयोग आणि छत्तीसगड सरकारच्या सहकार्याने आणि भारतीय किसान विकास संघ आणि क्रांतीनगर गोशाळा यांच्या सहकार्याने राज्यव्यापी ही मोहीम राबवली आहे. तळागाळात ही चळवळ यशस्वी करण्यासाठी, गोपालक आणि दुग्ध उत्पादक या यात्रेत सक्रियपणे सहभागी होत आहेत, ज्याचे आयोजन इफको सक्रियपणे करत आहे. ही जन जागरण यात्रा सुरुवातीच्या टप्प्यातच 24 गावांमधील 30,000 हून अधिक शेतकऱ्यांपर्यंत यशस्वीरित्या पोहोचली आहे. या दरम्यान, शेतकऱ्यांना नॅनो खते आणि जैव-विघटनशील पदार्थांच्या वापरासह शाश्वत पद्धतींबद्दल शिक्षित केले जात आहे. सहकार भारती आणि वैदिक नैसर्गिक शेती यांचेही समर्थन असलेले गौग्राम जनजागरण यात्रेचे उपक्रम शेतकऱ्यांना सेंद्रिय शेती आणि स्वावलंबी शेतीकडे यशस्वीरित्या प्रेरित करत आहे.

या मोहिमेचे उद्दिष्ट शेतकऱ्यांना शेतीमध्ये गायींचे महत्त्व पटवून देणे आहे. गायी केवळ दूध उत्पादनासाठीच नव्हे तर शेण आणि पंचगव्य यासारख्या गायींपासून बनवलेल्या अवशेषांचा वापर करून मातीचे आरोग्य सुधारण्यासाठी आणि नैसर्गिकरित्या पिके वाढवण्यासाठी देखील अत्यंत महत्त्वाच्या आहेत, कारण ते नैसर्गिक खत, कीटकनाशक आणि माती वाढवणारे म्हणून काम करतात. या मोहिमेदरम्यान, ग्रामीण शेतकऱ्यांना पारंपारिक ज्ञानावर आधारित वैज्ञानिक आणि व्यावहारिक प्रशिक्षण दिले जात आहे. ग्रामसभांद्वारे शेतकऱ्यांशी थेट संवाद साधून त्यांना स्वावलंबी शेतीसाठी मार्गदर्शन केले जात आहे. प्रवासादरम्यान, नैसर्गिक शेतीसाठी गोमूत्र आणि शेणावर आधारित उत्पादनांचा वापर करण्याच्या पद्धतींचे प्रात्यक्षिक आणि नॅनो युरिया आणि बायो डिकंपोझरच्या फायद्यांबद्दल माहिती देखील सामायिक केली जात आहे, जेणेकरून शेतकऱ्यांना रसायनमुक्त आणि फायदेशीर शेतीसाठी प्रेरित करता येईल.

ग्रामीण जीवनात गोशाळांची भूमिका प्रोत्साहन देणे

गौग्राम जनजागरण यात्रेचे उद्दिष्ट ग्रामीण जीवनात गोशाळांची भूमिका वाढवणे आहे. खरं तर, गोशाळांवर आधारित सेंद्रिय शेतीकडे वळल्याने नद्या आणि भूजलात रासायनिक वाहून जाणारे प्रमाण कमी होण्यास मदत होते, ज्यामुळे पर्यावरणीय संतुलन सुधारते. शेणखत आणि जैव-विघटन करणाऱ्यांचा वापर जमिनीची सुपीकता आणि सूक्ष्मजीव क्रियाकलाप सुधारतो आणि निरोगी पिके घेतो. जागरूकता पसरवून आणि व्यावहारिक प्रशिक्षण देऊन, ही यात्रा शेतकऱ्यांना स्वावलंबी होण्यासाठी आणि नैसर्गिक, सेंद्रिय शेती पद्धतींकडे परतण्यास प्रोत्साहित करत आहे.

इफ्को गावांमध्ये समावेशक विकासाला गती देईल

सहकार उदय टीम

- **एफपीओ ला सक्षम करण्यासाठी इफ्को ने ग्रामीण मूल्य साखळी विकास ट्रस्ट (एफडीआरव्हीसी) सोबत हातमिळवणी केली**
- **याचा देशभरातील 800 हून अधिक एफपीओ आणि 10 लाख शेतकऱ्यांवर सकारात्मक परिणाम होईल**

देश आणि जगातील आघाडीची सहकारी संस्था, इफ्को, भारतीय शेतकऱ्यांच्या समृद्धीसाठी आणि त्यांच्या नाविन्यपूर्ण उपक्रम आणि संशोधनाद्वारे कृषी व्यवस्थेत दूरगामी सुधारणा करण्यासाठी वचनबद्ध आहे. ते त्यांच्या प्रगत तंत्रज्ञान आणि शेतकरी-केंद्रित उपायांद्वारे भारतीय शेतीत सतत क्रांती घडवत आहे. प्रक्रिया केलेल्या खते आणि कृषी-उत्पादनांच्या निर्मिती आणि विपणनात जागतिक आघाडीवर असलेल्या इफ्को ने अलीकडेच एक नाविन्यपूर्ण पुढाकार घेतला आहे आणि ग्रामीण मूल्य साखळी विकास ट्रस्ट (एफडीआरव्हीसी) सोबत एक धोरणात्मक करार (एमओयू) केला आहे. या भागीदारीचा उद्देश संपूर्ण भारतात नाविन्यपूर्ण, शाश्वत आणि उच्च-गुणवत्तेच्या कृषी निविष्ठांमध्ये प्रवेश वाढवून शेतकरी उत्पादक संघटनांना (एफपीओ) सक्षम करणे आहे. यामुळे देशाच्या दुर्गम भागात इफ्कोच्या नॅनो खते आणि विशेष उत्पादनांची पोहोच वाढेल आणि स्थानिक एफपीओद्वारे लहान शेतकऱ्यांना परवडणाऱ्या किमतीत जागतिक दर्जाचे कृषी-उत्पादन उपलब्ध होईल. याचा फायदा देशभरातील 800 हून अधिक एफपीओ आणि 10 लाख शेतकऱ्यांना होईल.

या भागीदारीद्वारे, इफ्को एफडीआरव्हीसीशी संबंधित एफपीओंना नाविन्यपूर्ण नॅनो खते, जैव-उत्तेजक, विशेष खते आणि जैव-खते आणि जैव-विघटन करणारे यांसारखे सेंद्रिय इनपुट पुरवेल. या उपक्रमामुळे केवळ शेतीची उत्पादकता आणि नफा वाढणार नाही तर सामूहिक शेतीद्वारे शाश्वत आणि हवामान अनुकूल शेतीला प्रोत्साहन देण्याच्या भारत सरकारच्या ध्येयालाही पाठिंबा मिळेल. या करारांतर्गत, एफडीआरव्हीसी देशातील विविध भौगोलिक क्षेत्रांमधील एफपीओच्या विस्तृत नेटवर्कद्वारे शेतकरी शिक्षण आणि ग्रामीण समाजाच्या शेवटच्या मैलापर्यंत या इनपुटचा प्रचार सुलभ करेल. ही भागीदारी एफपीओंच्या संस्थात्मक क्षमता निर्माण करण्यास आणि त्यांना स्वावलंबी ग्रामीण उद्योग बनण्यासाठी तयार करण्यास देखील मदत करेल.

इफ्को आणि एफडीआरव्हीसी यांच्यातील ही भागीदारी भारतातील कृषी क्षेत्रात समावेशक वाढीसाठी नवोपक्रमांना प्रोत्साहन देऊन, इनपुटची उपलब्धता सुधारून आणि लहान आणि सीमांत शेतकऱ्यांमध्ये लवचिकता वाढवून एक अतिशय महत्त्वाचे पाऊल आहे. हे एफपीओची संस्थात्मक क्षमता निर्माण करण्यासाठी देखील कार्य करेल, ज्यामुळे त्यांना स्वावलंबी ग्रामीण उद्योग म्हणून विकसित होण्यास मदत होईल. यामुळे केवळ लहान आणि सीमांत शेतकऱ्यांना चांगल्या संसाधनांसह सक्षम केले जाणार नाही. ही भागीदारी देशातील कृषी क्षेत्रातील समावेशक आणि शाश्वत विकासासाठी एक मोठे पाऊल आहे, ज्यामुळे तांत्रिक नवोपक्रमांना तळागाळातील पोहोचाशी जोडता येईल. यामुळे पीक उत्पादनात सुधारणा होईल, शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढेल आणि अधिक लवचिक ग्रामीण अर्थव्यवस्थेत योगदान मिळेल अशी अपेक्षा आहे.

International Year of Cooperatives
2025
Cooperatives Build a Better World

एम.के. मिश्रा

भारतातील शाश्वत आणि नैतिक विपणनात सहकारी संस्थांची भूमिका

आजच्या काळात जेव्हा ग्राहक केवळ उत्पादनांकडेच पाहत नाहीत तर त्यांच्यामागील नीतिमत्ता आणि पर्यावरणावर त्यांचा प्रभाव पाहत आहेत, तेव्हा शाश्वत विकास आणि नैतिक विपणन अत्यंत महत्त्वाचे बनले आहे. भारतातील सहकारी संस्था या दिशेने आघाडीची भूमिका बजावत आहेत आणि व्यवसाय करण्यासोबतच सामाजिक कल्याण, पर्यावरण संरक्षण आणि निष्पक्ष व्यापाराला प्रोत्साहन देण्यासाठी काम करत आहेत. सहकारी संस्थांचे मॉडेल सामायिक मालकी आणि सामूहिक फायद्यावर आधारित आहे आणि हे त्यांना पारंपारिक कंपन्यांपेक्षा वेगळे करते.

शाश्वत विपणन म्हणजे उत्पादने आणि सेवा अशा प्रकारे विकल्या जातात की त्याचा पर्यावरण आणि समाजावर सकारात्मक परिणाम होतो. त्यात संसाधनांचा विवेकपूर्ण वापर, कचरा व्यवस्थापन, अक्षय ऊर्जेचा वापर आणि कार्बन फूटप्रिंट कमी करणे यासारख्या बाबींचा समावेश आहे. दुसरीकडे, नैतिक विपणन म्हणजे व्यवसायात पारदर्शकता, निष्पक्षता आणि प्रामाणिकपणा. त्यात दिशाभूल करणाऱ्या जाहिराती टाळणे, वाजवी किंमत, कामगारांच्या हक्कांचे संरक्षण करणे आणि नैतिक स्रोतांना प्रोत्साहन देणे समाविष्ट आहे. ते ब्रँडची विश्वासार्हता वाढवते आणि ग्राहकांचा विश्वास जिंकण्यास मदत करते. खादी आणि ग्रामोद्योग आयोग हे याचे एक सामान्य उदाहरण आहे, जे ग्रामीण उद्योगांना प्रोत्साहन देऊन पर्यावरणपूरक उत्पादनांना प्रोत्साहन देते. त्याचप्रमाणे, पतंजली हा देखील एक ब्रँड आहे जो सेंद्रिय आणि आयुर्वेदिक उत्पादने तयार करून शेतकऱ्यांना आधार देतो आणि शाश्वत शेतीला प्रोत्साहन देतो.

भारतातील सहकारी संस्था शाश्वत आणि नैतिक विपणनाला प्रोत्साहन देण्यासाठी समुदाय-केंद्रित व्यवसाय दृष्टिकोनावर काम करतात. या संस्था त्यांच्या नफ्यातील मोठा भाग शिक्षण, आरोग्य सेवा आणि पायाभूत सुविधा विकास यासारख्या सामाजिक कारणांवर खर्च करतात आणि ग्रामीण भागात रोजगार आणि स्वावलंबनाला प्रोत्साहन देतात. यासोबतच, या संस्था स्थानिक कारागीर आणि पारंपारिक उत्पादनांना प्रोत्साहन देतात आणि त्यांना जागतिक बाजारपेठेत पोहोचवतात. निष्पक्ष व्यापार आणि नैतिक स्रोतांना प्रोत्साहन देऊन, सहकारी संस्था थेट शेतकरी आणि कारागिरांकडून उत्पादने खरेदी करतात. यामुळे मध्यस्थांकडून होणारे शोषण कमी होते आणि शेतकऱ्यांना योग्य किंमत मिळते. अमूल शेतकऱ्यांकडून थेट दूध खरेदी करून आणि त्यांना योग्य किमतीचे फायदे देऊन समान दृष्टिकोन अवलंबतो.

सहकारी संस्था सेंद्रिय उत्पादने, जैव-विघटनशील पॅकेजिंग आणि अक्षय ऊर्जा स्वीकारून पर्यावरणपूरक उत्पादन विकासावर लक्ष केंद्रित करतात. ते जलसंवर्धन, कचरा व्यवस्थापन आणि पुनर्वापराला देखील प्रोत्साहन देतात. या दिशेने, अमूलने दूध आणि दहीसाठी पारंपारिक प्लास्टिक पॅकेजिंगऐवजी जैव-विघटनशील आणि पुनर्वापरयोग्य सामग्रीचा वापर वाढवून प्लास्टिक पॅकेजिंग कमी केले आहे. प्लास्टिकच्या पेंढ्या आणि चमच्याऐवजी कागद किंवा लाकडी पर्यायांचा वापर केला आहे, ज्यामुळे प्लास्टिकचा कचरा कमी झाला आहे.

सहकारी संस्था त्यांच्या आर्थिक आणि व्यावसायिक क्रियाकलापांमध्ये पारदर्शकता पाळतात आणि ग्राहक आणि भागधारकांमध्ये विश्वास निर्माण करण्यासाठी त्यांचे उत्पन्न-खर्च अहवाल नियमितपणे प्रकाशित करतात. तसेच, ते त्यांच्या सदस्यांना निर्णय प्रक्रियेत सहभागी करून घेतात, ज्यामुळे संस्थेची स्थिरता आणि विश्वासार्हता टिकून राहते. शिवाय, नफा मिळवणाऱ्या कंपन्यांपेक्षा, सहकारी संस्था ग्राहकांना शिक्षण आणि जागरूकता मोहिमांद्वारे शाश्वत वापर, निष्पक्ष व्यापार आणि जबाबदार ग्राहकवादाबद्दल शिक्षित करण्यात महत्त्वाची भूमिका बजावतात आणि कार्यशाळा आणि प्रशिक्षण कार्यक्रमांद्वारे ग्राहकांना पर्यावरणपूरक आणि नैतिकदृष्ट्या उत्पादित उत्पादने खरेदी करण्यास प्रोत्साहित करतात. भारत सरकारचे सहकार मंत्रालय या दिशेने ठोस पावले उचलते आणि सोसायटीच्या सदस्यांसाठी जागरूकता कार्यक्रम आयोजित करते.

अमूल भारतात यशस्वी सहकारी विपणन धोरण राबवून निष्पक्ष दुग्ध व्यापाराचे प्रतीक बनले आहे. ते दुग्ध उत्पादकांना योग्य किंमत देऊन, उच्च दर्जाची उत्पादने तयार करून आणि पर्यावरणपूरक पॅकेजिंग स्वीकारून शाश्वत व्यापाराला प्रोत्साहन देत आहे. त्याचप्रमाणे, स्वयंरोजगार महिला संघटना (सेवा) महिला कामगारांना प्रशिक्षण, आर्थिक मदत आणि बाजारपेठेत प्रवेश देऊन आणि त्यांना स्वावलंबी बनण्यास मदत करून महिला सक्षमीकरणात महत्त्वाची भूमिका बजावते. या प्रयत्नांमुळे बाजारपेठेत सहकारी संस्थांचे स्थान मजबूत होत आहे आणि ग्राहकांमध्ये नैतिक व्यापाराबद्दल जागरूकता वाढत आहे.

उपसंचालक, इंदिरा गांधी सहकारी व्यवस्थापन संस्था, लखनऊ

इफ्कोचे अध्यक्ष श्री दिलीप_संघानी यांच्यासह संचालक मंडळाने 595 व्या बैठकीत एक अजेंडा मंजूर केला, ज्यामध्ये देशातील नागरिक, समुदाय आणि संघटनांना कोणत्याही चिथावणीला तोंड देण्यासाठी एकत्रित राहण्याचे आणि देशभरात शांतता, सौहार्द आणि लवचिकता वाढविण्यासाठी एकत्रितपणे प्रयत्न करण्याचे आवाहन करण्यात आले.

इफ्कोचे व्यवस्थापकीय संचालक आणि मुख्य कार्यकारी अधिकारी डॉ. उदय शंकर अवस्थी यांनी जॉर्डनमधील अम्मान येथे जॉर्डन फॉस्फेट माइन्स कंपनी (जेपीएमसी) च्या वार्षिक सर्वसाधारण सभेत भाग घेतला, ज्यामध्ये जिफ्कोचे अध्यक्ष महामहिम प्राध्यापक डॉ. मुहम्मद अल-थानिबत अल-अक्रम यांच्यासह इतर संचालक आणि सर्वसाधारण सभेचे प्रतिनिधी देखील उपस्थित होते.

लखीमपूर (उत्तर प्रदेश) जिल्ह्यातील मैगलगंज येथील इंडियन ॲग्रो-फॉरेस्ट्री डेव्हलपमेंट कोऑपरेटिव्ह लिमिटेड (आयएफएफडीसी) च्या बियाणे प्रक्रिया युनिटमध्ये आयोजित कार्यक्रमात, इफ्कोचे अध्यक्ष श्री दिलीप संघानी यांनी समित्यांच्या माध्यमातून शेतकऱ्यांना समृद्ध करण्यासाठी पुढे काम करण्याची प्रेरणा दिली

चार दशकांपासून भारतीय शेतीमध्ये अनुकरणीय योगदान देणारे इफ्कोचे विपणन संचालक श्री योगेंद्र कुमार यांना बंगळूरु येथील कृषी विज्ञान विद्यापीठाने मानद डॉक्टरेट प्रदान केली. ऐतिहासिक नवोपक्रम आणि सामाजिक हस्तक्षेपांचे नेतृत्व करून, श्री कुमार यांनी देशातील लाखो शेतकऱ्यांचे जीवन बदलण्यात महत्त्वाची भूमिका बजावली आहे.

सहकार भारतीचे राष्ट्रीय संघटन मंत्री श्री संजय पाचपोर यांच्या नेतृत्वाखाली सहकार भारतीच्या शिष्टमंडळाने गुरुग्राम येथील इफ्कोच्या प्रशिक्षण केंद्रात नॅनो खतांवर प्रशिक्षण घेतले आणि इफ्को अधिकाऱ्यांसोबत ग्रुप फोटो सत्रात त्या संस्मरणीय क्षणांचा आनंद घेतला.

जिल्हा बलिया (उत्तर प्रदेश) येथील गंगा बहुउद्देशीय सभागृहात नॅनो खतांवर आधारित पीक उत्पादकता वाढविण्यावर एक चर्चासत्र आयोजित करण्यात आले होते, ज्यामध्ये इफ्कोचे संचालक आणि यूपीपीसीएफ लखनऊचे अध्यक्ष श्री वाल्मिकी त्रिपाठी यांनी शेतकऱ्यांना नॅनो खतांचा वापर आणि फायदे याबद्दल सविस्तर माहिती दिली.

आमचे स्वप्न, आमचे ध्येय आणि आमचे ध्येय 2047 पर्यंत आमचे संकल्प साध्य करणे आहे. सरकारी कार्यक्षमतेच्या क्षेत्रात भारत जगातील इतर देशांपेक्षा खूप पुढे आहे. या विचारसरणीमुळे, व्यवसाय करण्याच्या सुलभतेच्या बाबतीत आमचे रँकिंग देखील सुधारले आहे. योग्य हेतू, योजना आणि त्यांच्या अंमलबजावणीमुळे, दुर्गम भागातही बदल शक्य आहे. हे महत्त्वाकांक्षी ब्लॉक्सच्या अभूतपूर्व यशात देखील दिसून येते.

श्री नरेंद्र मोदी, पंतप्रधान

Published on 26th June 2025
" Sahkar Uday"
RNI No. DLMAR/24/A0005
Postal Registration No.: DL(S)-17/3560/2024-26
Posting Date : 26th - 30th June 2025
Posted at : Lodhi Road HO, New Delhi - 110003